

WERKING EN OPBRENGSTEN INBURGERING UTRECHT

- eindrapport -

Drs. M. Brink
Drs. J. Stouten
Dr. J.F.I. Klaver

Amsterdam, september 2008
Regioplan publicatienr. 1744

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van Bureau
Inburgering gemeente Utrecht.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Inburgeringsbeleid gemeente Utrecht.....	1
1.2	Onderzoeksvragen.....	2
1.3	Methoden	3
1.4	Leeswijzer	6
2	Doe Meer Met Inburgering.....	7
2.1	Inleiding.....	7
2.2	Achtergrondkenmerken deelnemers.....	8
2.3	DMMI in de praktijk	8
2.4	Waardering.....	10
2.5	Conclusie en verbeterpunten	14
3	Spraakmakend.....	17
3.1	Beschrijving project.....	17
3.2	Achtergrondkenmerken deelnemers.....	18
3.3	Deelname aan het project.....	19
3.4	Waardering project.....	19
3.5	Opbrengsten project	21
3.6	Conclusies en door de respondenten genoemde verbeterpunten.....	23
4	Diverse Utrechtse Ontmoetingen	25
4.1	Beschrijving project.....	25
4.2	Achtergrondkenmerken respondenten	26
4.3	Deelname aan het project.....	27
4.4	Waardering project.....	29
4.5	Opbrengsten project	30
4.6	Conclusies en door de respondenten genoemde verbeterpunten.....	32
5	Effectiviteit van de projecten: Vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers	35
5.1	Inleiding.....	35
5.2	Vergelijking van de achtergrondkenmerken van de deelnemers en de niet-deelnemers	36
5.3	Toename in spreek- en luistervaardigheid.....	38
5.3	Vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers wat betreft sociale contacten en participatie.....	40
5.5	Conclusies.....	42
6	Plustrajecten.....	45
6.1	Deelnemers.....	45
6.2	Trajectinformatie	47

6.3	Resultaten	49
6.4	Conclusie	56
7	Samenvatting en conclusies.....	57
7.1	Doe Meer Met Inburgering	57
7.2	Spraakmakend	58
7.3	Diverse Utrechtse Ontmoetingen.....	60
7.4	Plustrajecten	61
7.5	Tot slot	62
Bijlagen		65
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	67
Bijlage 2	Doelen, startniveaus en resultaat	73

1 INLEIDING

Inburgering heeft een centrale plek verworven in het integratiebeleid van gemeenten. Een succesvolle afronding van het inburgeringsprogramma wordt gezien als een belangrijk middel om de aansluiting te realiseren met vooral het reguliere onderwijs en de arbeidsmarkt. Daarnaast is de inburgering bedoeld om ook de maatschappelijke participatie te verhogen. Gezien het belang van een goede inburgering hebben opeenvolgende wetten ervoor gezorgd dat een steeds grotere groep migranten verplicht moet inburgeren en dat de eisen aan de inburgeraar zijn toegenomen.

De gemeente Utrecht biedt naast het basistraject inburgering, bedoeld om niveau 2 te behalen, aanvullende programma's aan om inburgeraars beter Nederlands te leren en om ze kennis te laten maken met Nederlanders en de Nederlandse maatschappij. De gemeente wil graag weten welke resultaten ze boekt met deze programma's. In dit rapport wordt van vier van deze programma's een resultaatmeting gepresenteerd. Het gaat om de volgende programma's: de plustrajecten, Doe Meer Met Inburgering (DMMI), Spraakmakend en Diverse Utrechtse Ontmoetingen (DUO).

1.1 Inburgeringsbeleid gemeente Utrecht

In 2006 heeft Utrecht de nota Inburgering in Utrecht, meerjarenperspectief inburgering 2007-2010 gepresenteerd. In deze nota wordt weergegeven hoe Utrecht het inburgeringsbeleid onder de nieuwe Wet inburgering (WI) wil vormgeven. Het uitgangspunt bij het beleid is dat inburgering een onmisbaar fundament is voor integratie. Het gaat hierbij niet alleen om het bevorderen van de zelfredzaamheid van de inburgeraar die door een geslaagde inburgering in staat zal zijn om te participeren. Ook de ontvangende samenleving dient te worden betrokken. De gemeente heeft zich ambitieuze doelstellingen gesteld die verder gaan dan de wettelijke eisen vanuit de WI. Deze doelstellingen zijn:

- Zeventig procent van de inburgeraars heeft in 2010 het niveau sociale redzaamheid NT2-niveau 2 (in 2005 was dat 38% bij de oudkomers en 43% bij de nieuwkomers).
- Rendementsverhoging van de basisinburgeringsprogramma's: in 2010 heeft slechts 25 procent van de deelnemers een plustraject nodig (in 2005 60%).
- 75 procent stroomt door naar het beoogde uitstroomdoel (duurzaam werk, vervolgopleiding, maatschappelijke participatie).
- Uitval vanwege gebrek aan motivatie blijft beperkt tot tien procent.
- Tachtig procent van de geprioriteerde oudkomers in Utrecht heeft een aanbod voor een cursus gekregen.

Utrecht biedt zowel nieuw- als oudkomers inburgeringsprogramma's aan. De geprioriteerde groepen oudkomers in Utrecht zijn: zelfmelders, werklozen, werkzoekenden en opvoeders. De opvoeders vormen hierbij de grootste groep. In Utrecht bevinden zich bijna 25.000 oudkomers. De omvang van de geprioriteerde groep oudkomers die in aanmerking komt voor een aanbod, werd eind 2006 geraamd op bijna 11.500. De taakstelling die de gemeente met het Rijk heeft afgesproken voor de periode 2007-2009 is 3771 trajecten. Halverwege 2007 is dit verhoogd naar 5325 trajecten. Voor nieuwkomers is voorzien in het bieden van inburgeringstrajecten aan jaarlijks 275 personen. Naast de reguliere trajecten biedt de gemeente Utrecht ook samenlooptrajecten, een combinatie van inburgering en re-integratie, aan. Het gaat hierbij om 400 a 500 trajecten op jaarbasis.

Invulling van het inburgeringsprogramma

Inburgeraars in Utrecht krijgen een basistaaltraject aangeboden waarna zij het inburgeringsexamen moeten afleggen. Utrecht weet echter uit ervaring dat het basistaaltraject voor veel inburgeraars onvoldoende is om het gewenste uitstroomniveau te halen dat nodig is voor verdere participatie. Uit de praktijk blijkt dat ongeveer zestig procent een aanvullend traject nodig heeft om niveau 2 te halen of om het niveau te halen dat nodig is om te kunnen uitstromen naar werk of opleiding. De gemeente heeft daarom verschillende projecten ontwikkeld om het taalniveau verder te verbeteren en de maatschappelijke participatie te vergroten. Voor een betere beheersing van de Nederlandse taal biedt de gemeente Utrecht na afloop van het basistraject inburgering de mogelijkheid tot het volgen van een plustraject. In deze trajecten streven inburgeraars ernaar om alsnog niveau 2 te behalen of om het niveau te halen dat noodzakelijk is voor uitstroom naar werk of opleiding.

Parallel aan een basis- of plustraject kunnen inburgeraars deelnemen aan projecten die zijn gericht op de toename van participatie, het leggen van contacten met Nederlandstaligen en het verder verbeteren van taalvaardigheden. De projecten die, naast de plustrajecten, in dit onderzoek worden bekeken zijn DUO, Spraakmakend en DMMI.¹ DUO is een project waarbij een vrijwilliger en een inburgeraar afspreken om samen activiteiten te ondernemen en Nederlands met elkaar te praten. Spraakmakend bestaat uit conversatie-bijeenkomsten en in het kader van DMMI bezoeken inburgeraars diverse instanties om zo meer te weten te komen over wat deze instellingen doen en waarvoor ze er terecht kunnen.

1.2 Onderzoeksvragen

De gemeente wil graag weten wat het resultaat is van bovengenoemde projecten. Het gaat hierbij om een inzicht in het effect van de projecten op het taalniveau van de deelnemers en op de participatie aan de Nederlandse

¹ Naast de genoemde projecten, biedt de gemeente nog samenlooptrajecten inburgering-re-integratie, trajectbegeleiding, maatschappelijke begeleiding en taalstages aan.

samenleving. De centrale vraag van het onderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

Worden de doelstellingen van de projecten behaald en wat zijn de kwalitatieve en kwantitatieve opbrengsten van de verschillende projecten in termen van taalbeheersing en participatie?

Daarnaast wil de opdrachtgever inzicht krijgen in de mogelijkheden het rendement van de projecten te vergroten. Dit laatste is mede belangrijk in het licht van het realiseren van de doelstellingen uit de nota Inburgering in Utrecht, meerjarenperspectief inburgering 2007-2010. Hieronder worden de onderzoeksvragen per project kort samengevat.

De centrale vragen van het onderzoek naar DUO en Spraakmakend luiden als volgt:

- Hoe hebben deelnemers de deelname aan de projecten ervaren?
- Wat betekent de deelname aan de projecten voor hen?
- Welke invloed heeft de deelname aan de projecten op het taalniveau van deelnemers?
- Welke invloed heeft de deelname aan de projecten op de participatie van deelnemers?
- Hoe kan de invloed van de projecten worden vergroot?

De centrale vragen van het onderzoek naar DMMI luiden als volgt:

- Merken de organisaties die het programma hebben georganiseerd een toename van het gebruik van voorzieningen door de deelnemers?
- Hebben de deelnemers meer kennis over de betreffende voorzieningen?
- Hebben de deelnemers de kennis overgedragen in hun netwerk?
- In hoeverre gebruikt dit netwerk hierdoor ook de betreffende voorzieningen?

De centrale vragen van het onderzoek naar de plustrajecten luiden als volgt:

- In hoeverre worden de (jaarlijks vastgestelde) doelen van het programma behaald?
- In hoeverre dragen de cursussen bij aan het verhogen van het taalniveau?
- Hoeveel inburgeraars halen het beoogde resultaat zoals vastgesteld in het trajectplan?
- Op welke manier kunnen de resultaten van de cursussen worden verbeterd?

1.3 Methoden

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden ingezet (zie tabel 1.1 voor een overzicht van de gebruikte methoden). Hieronder worden de gebruikte methoden kort toegelicht. Allereerst komen de methoden aan bod die zijn gebruikt voor het

meten van de resultaten van DMMI, DUO en Spraakmakend. Vervolgens de methoden die zijn gebruikt voor het meten van de resultaten van de plustrajecten. Een uitgebreide onderzoeksverantwoording is te vinden in bijlage 1.

DUO, Spraakmakend en DMMI

Er zijn interviews gehouden met in totaal negentig deelnemers aan de drie inburgeringsprojecten. Ook is de coördinator van de drie projecten geïnterviewd. Daarnaast is een aanvullende telefonische enquête gehouden onder de groep die niet heeft meegedaan aan een face-to-face-interview. Voor DMMI zijn de deelnemende instellingen geïnterviewd en is een begeleider van DMMI geïnterviewd. Zij heeft een groep inburgeraars begeleid tijdens de bezoeken aan de diverse instellingen en zonodig getolkt. Voor DUO en Spraakmakend is ook een groepsgesprek gehouden en is er een meting geweest onder een vergelijkingsgroep, een groep die niet heeft deelgenomen aan deze projecten.

- *Interviews deelnemers en coördinator*

Om de opbrengsten van de projecten DUO, DMMI en Spraakmakend in kaart te brengen, is gekozen voor het interviewen van dertig deelnemers per project, dus in totaal negentig interviews. Deze interviews zijn uitgevoerd door meertalige interviewers die het gesprek eventueel in de taal van de inburgeraars kunnen voeren. De interviews bieden inzicht in de opbrengsten in termen van onder andere taalbeheersing en participatie. Het gaat hierbij niet zozeer om harde feiten, maar meer om een beoordeling van het project en de effecten van het project door de deelnemers zelf.

Ook is de coördinator van de drie projecten geïnterviewd. Dit interview geeft inzicht in de organisatie van de projecten en de eventuele knelpunten daarin.

- *Aanvullende telefonische enquête*

Vervolgens zijn de deelnemers van de drie projecten die niet hebben meegedaan aan een face-to-face-interview, benaderd voor een telefonische enquête. Aan deze deelnemers zijn vijf gesloten vragen gesteld. Het betreft vragen over participatie, taalbeheersing en voorzieningengebruik. De uitkomsten van de aanvullende telefonische enquête ondersteunen de analyse op basis van de interviews en geven een indicatie van de mate waarin de gevonden uitkomsten generaliseerbaar zijn.²

- *Interviews instellingen DMMI*

Voor het project DMMI zijn zes interviews gehouden met de uitvoerende instellingen. In deze interviews is nagegaan wat de meerwaarde is geweest voor deelnemende instellingen en of en welke resultaten van het project zij merken, bijvoorbeeld in toename van het gebruik van de voorziening.

² Zie ook: Robert Voogt (2005) *I'm not interested. Non-response Bias, Response Bias and Stimulus Effects in Election Research*. Dissertation, UvA.

- *Groepsgesprek DUO en Spraakmakend*

Aan de deelnemers aan de face-to-face-interviews is gevraagd of ze interesse hebben in deelname aan een groepsgesprek. Op basis hiervan is een groepsgesprek gehouden met deelnemers aan DUO en Spraakmakend. Dit gesprek richtte zich met name op mogelijke verbeteringen in de trajecten en op het verkrijgen van een beter inzicht in de opbrengsten van de trajecten.

- *Meting vergelijkingsgroep DUO en Spraakmakend*

Om de toegevoegde waarde van deze projecten, die zich richten op het verbeteren van het taalniveau, ook kwantitatief te kunnen duiden, is een vergelijking gemaakt met een groep niet-deelnemers. Deze vergelijkingsgroep bestaat uit de deelnemers aan het basistraject inburgering 2006. In deze groep bevinden zich deelnemers die aan de projecten hebben deelgenomen en inburgeraars die dat niet hebben gedaan. Voor deze twee groepen zijn de NT2-toetsresultaten vergeleken. Daarnaast is naar de niet-deelnemers een korte vragenlijst verstuurd. Aan deze groep is een aantal vragen gesteld over sociale contacten en participatie. Dezelfde vragen zijn gesteld aan de deelnemers aan DUO en Spraakmakend (in de kwalitatieve interviews en in de aanvullende telefonische enquête), zodat de antwoorden konden worden vergeleken. Op deze manier is nagegaan of de deelnemers aan de projecten beter scoren op taal en participatie dan de niet-deelnemers.

- *Plustrajecten*

De resultaten van de plustrajecten zijn kwantitatief bestudeerd. Daarnaast is een interview gehouden met een uitvoerder van de plustrajecten om duidelijk te krijgen hoe deze trajecten zijn opgezet en om de resultaten beter te kunnen duiden.

- *Interview uitvoerder plustrajecten*

Om beter zicht te krijgen op de werking van de plustrajecten, is een interview gehouden bij het ROC, de belangrijkste uitvoerder van de plustrajecten. De onderwerpen die in dit interview aan bod zijn gekomen, zijn: de uitvoering van de trajecten, verklaringen voor de resultaten, eventuele knelpunten en de veranderingen die nodig zijn om tot een beter resultaat te komen.

- *Analyse plustrajecten*

Bij het meten van de resultaten van de plustrajecten is gekeken naar de mate waarin het taalniveau is verhoogd, de mate waarin de individuele doelen zijn behaald en de realisatie van projectdoelstellingen. Dit is gedaan op basis van de gegevens van de deelnemers uit 2006 en 2007 uit het cliëntvolgsysteem van Bureau Inburgering. In de analyses wordt niet alleen een beeld geschetst van de mate waarin de geformuleerde projectdoelstellingen zijn gerealiseerd, maar wordt ook nagegaan of er voor bepaalde typen deelnemers meer resultaat is dan voor andere.

Tabel 1.1 Overzicht ingezette onderzoeksmethoden

	DUO	DMMI	Spraakmakend	Plus-trajecten
Interviews deelnemers	X	X	X	
Interviews uitvoerders/coördinatoren	X	X	X	X
Groepsgesprek	X		X	
Aanvullende telefonische enquête	X	X	X	
Meting vergelijkingsgroep	X		X	
Kwantitatieve analyse gegevens deelnemers				X

1.4 Leeswijzer

Allereerst zullen in het eerste deel van het rapport de resultaten van de drie projecten, DMMI, Spraakmakend en DUO, worden besproken. De basis hiervoor zijn de gehouden interviews en de aanvullende telefonische enquête. Dit deel wordt afgesloten met een vergelijking van de resultaten van de projecten met de gegevens die bekend zijn uit de meting onder de deelnemers uit de vergelijkingsgroep.³

In het tweede deel van het rapport komen de kwantitatieve analyses van de plustrajecten aan de orde. Het rapport wordt afgesloten met een hoofdstuk waarin de resultaten worden gepresenteerd en geduid.

³ De groep die niet heeft deelgenomen aan de DUO en/of Spraakmakend.

2 DOE MEER MET INBURGERING

2.1 Inleiding

In het kader van DMMI organiseren verschillende diensten van de gemeente een programma om inburgeraars kennis te laten maken met de dienstverlening van de gemeente en met de activiteiten die in verschillende wijken worden georganiseerd. Het doel van het project is de kennis en het gebruik van de verschillende voorzieningen in de stad Utrecht te vergroten.

In totaal bezoeken inburgeraars dertien instellingen. Ze gaan bijvoorbeeld naar een culturele instelling waar ze informatie krijgen over het programma en de geschiedenis van het gebouw, maar waar ze ook een activiteit ondernemen, zoals een theaterworkshop. Bij andere instellingen wordt met name informatie gegeven. Een voorbeeld hiervan is de voorlichting van Woningnet over inschrijvingen, rechten, wachttijd, et cetera. Tot slot is er een aantal thema's waarbij er geen bezoek wordt gebracht, maar er een gastspreker in de les komt om informatie te geven over een bepaald onderwerp.

Welke instellingen worden bezocht, wordt bepaald door Bureau Inburgering. In principe gebeurt dit in overleg met de cursisten. Voorafgaand aan een bezoek aan een instelling of de komst van een gastspreker is er overleg met de taal-aanbieder over het niveau van de groep. Wanneer dit niveau laag is, is er vaak een tolk aanwezig bij de bijeenkomst. Het uitgangspunt hierbij is dat de bijeenkomsten voor groepen die een lager taalniveau hebben dan niveau 1 met behulp van een tolk, onderwijsassistent of voorlichter in de eigen taal worden gegeven. Voor groepen met een hoger niveau vinden de bijeenkomsten in het Nederlands plaats.

Het programma DMMI is gestart in 2006. De eerste twee jaar betrof een pilot. Het is de wens van Bureau Inburgering dat vanaf 2009 het programma structureel deel uit gaat maken van het basistraject. In het schooljaar 2006/2007 hebben 307 personen deelgenomen aan DMMI. RegioPlan heeft van Bureau Inburgering een bestand gekregen met deelnemers aan DMMI voor twee startmomenten in die periode. Dit bestand bevatte 127 personen. Van hen zijn er 32 geïnterviewd.

Naast de interviews is er een telefonische enquête uitgevoerd. De deelnemers die niet hebben deelgenomen aan een face-to-face-interview, zijn in deze meting telefonisch benaderd. Aan hen is een aantal vragen voorgelegd over de resultaten van het project, zoals de toename in het voorzieningengebruik. In totaal zijn er op deze manier nog 23 mensen geïnterviewd.¹

¹ Deze respons is relatief laag. Dit komt met name door verkeerde telefoonnummers. Voor een uitgebreidere toelichting op de non-respons zie bijlage 1.

Met name in de paragraaf over de opbrengsten van het project worden de resultaten van de telefonische enquête betrokken bij de uitkomsten uit de face-to-face-interviews. Wanneer dit het geval is staat dat aangegeven. Daarnaast is aanvullend gesproken met een respondent die een DMMI-klas heeft begeleid naar de verschillende bijeenkomsten. Zij heeft ook getolkt waar nodig. Ook deze opmerkingen zijn in dit hoofdstuk verwerkt.

Tabel 2.1 Overzicht respons DMMI (absoluut)

Methode	Respons
Face-to-face interviews	32
Telefonische interviews	23
Totaal	55

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de kenmerken van de deelnemers, de uitvoering van het project, de waardering van het project (waaronder de opbrengsten) en de verbeterpunten besproken.

2.2 **Achtergrondkenmerken deelnemers**

De deelnemers in 2007 zijn allemaal vrouw en grotendeels ouder dan 35 jaar (63%). Dat er alleen maar vrouwen in het bestand zitten, komt doordat op de twee instroommomenten die meegenomen zijn in het onderzoek, voornamelijk PaVEM-groepen zijn gestart met DMMI.² De deelnemers zijn vooral van Marokkaanse (64%) en Turkse afkomst (30%).

De gemiddelde startniveaus van de inburgeraars die deelnemen aan DMMI, liggen vrij laag. Twee derde heeft gemiddeld niveau 0. Daarnaast heeft nog een kwart niveau 1. Als het gaat om luisteren, wat met name van belang is voor DMMI, heeft negentig procent van de deelnemers niveau 0 of 1. Tot slot is ook het opleidingsniveau laag. Ruim de helft (56%) heeft geen onderwijs genoten of alleen basisonderwijs gevolgd.

In totaal zijn er, zoals gezegd, 32 face-to-face-interviews afgenomen onder deelnemers aan DMMI. De kenmerken van de geïnterviewden wijken niet sterk af van die van de totale groep. Wel zijn er uit de vragenlijst nog een aantal extra kenmerken bekend. De meeste geïnterviewden (26) hebben kinderen. Van hen is het grootste deel (24 personen) gehuwd of samenwonend.

2.3 **DMMI in de praktijk**

In deze paragraaf wordt de uitvoering van DMMI in de praktijk besproken. Allereerst wordt nagegaan hoeveel en welke bijeenkomsten zijn bezocht.

² Aan DMMI doen ook mannen mee. Bij de twee startmomenten die betrokken zijn in dit onderzoek waren echter geen mannen.

Vervolgens wordt kort ingegaan op de wijze van informatieoverdracht en de taal waarin de bijeenkomsten zijn gegeven.

Deelname aan de programmaonderdelen

De bijeenkomsten van DMMI worden trouw bezocht. Het grootste deel van de geïnterviewde deelnemers (25) heeft alle of bijna alle bijeenkomsten bezocht. Een minderheid (zeven personen) geeft aan alleen sommige onderdelen te hebben bezocht. De reden hiervoor is ziekte of geen oppas kunnen vinden voor de kinderen. Uit de interviews met instellingen blijkt dat verder het gebruik moeten maken van het openbaar vervoer een belemmering kan zijn om naar de voorlichting te komen. Ook het ophalen en/of wegbrengen van kinderen werd door de deelnemende instanties genoemd als een reden waarom mensen later komen, eerder weggaan of niet komen.

Zo goed als alle geïnterviewden zijn naar voorlichtingen geweest over de bibliotheek, de Belastingdienst/Agis³, sociale zaken, het onderwijs en de GG&GD.

Tabel 2.2 Deelname aan diverse onderdelen DMMI (n = 32)

Voorziening	Bezocht door aantal personen
Bibliotheek	29
Belastingdienst/Agis	29
Sociale Zaken	28
Onderwijs	27
GG&GD	27
Sport	24
WoningNet	24
Buurthuis	23
Milieu	23
Vrijwilligerscentrale	20
Reinigings- en havendienst	19

Bron: face-to-face-interviews DMMI

Wijze van informatieoverdracht

Zoals hierboven al kort toegelicht, wordt er óf een bezoek gebracht aan een instelling óf komt een gastspreker in de klas vertellen over een bepaald onderwerp. Een bezoek vinden de respondenten (twintig) over het algemeen de beste manier om informatie te krijgen. Een voordeel van een bezoek is dat inburgeraars meteen weten waar ze in de toekomst terecht kunnen met vragen en dat het reizen met het openbaar vervoer wordt geoefend.

Daarnaast vindt een deel (twaalf) van de geïnterviewden dat het afhankelijk is van het onderwerp welke methode het meest geschikt is. Voor bepaalde onderwerpen vindt men een gastspreker beter. Als voorbeeld hiervan wordt de gastspreker van GG&GD genoemd.

De deelnemers hebben het onderwerp met name voorafgaand aan de

³ Het ging hier niet alleen om de Belastingdienst en Agis, maar ook om voorlichting over Bijzondere Bijstand en de SVB.

presentaties behandeld gekregen in de les (twintig personen). Zij vonden deze uitleg helder en wisten goed wat ze konden verwachten. Een deel (acht personen) zegt dat het programma zowel vooraf als achteraf werd besproken. Een minderheid (vier personen) geeft aan dat het programma helemaal niet is voor- of nabesproken. Een aantal van hen geeft aan dat dit kwam door veel wisselingen in docenten.

De vrouw die de cursisten naar de verschillende instanties vergezelde, geeft aan dat het naar haar mening over het algemeen beter is om tijdens de bijeenkomsten zowel informatie te geven als iets praktisch te ondernemen. Wanneer er alleen wordt gesproken, is het lastig voor de deelnemers om in een keer alle informatie te verwerken, met name ook omdat hun taalniveau laag is. Door iets te doen, onthouden ze de informatie beter. Ook is het volgens haar goed om, beperkt, informatie mee te geven op papier, zodat dit later kan worden teruggelezen of kan worden doorgegeven aan derden.

Voertaal

Het uitgangspunt van DMMI is dat alle bijeenkomsten in het Nederlands worden gegeven, zodat inburgeraars hun Nederlands oefenen. Voorafgaand aan een bezoek of lezing vindt er afstemming plaats tussen de taalaanbieder en de betreffende instelling over het taalniveau van de groep. Wanneer het niveau van de groep laag is, kan de taalaanbieder zorgen voor een tolk. Alle zes geïnterviewde instellingen zeggen het programma in het Nederlands aan te bieden. Bij groepen met een laag taalniveau vinden instellingen het lastig de informatie goed over te brengen. Dan worden eventuele vragen of verduidelijking waar mogelijk in de eigen taal van de inburgeraars gegeven. Van de geïnterviewde instellingen maakt de GG&GD gebruik van voorlichters die verschillende talen spreken. Agis/SVB en de Belastingdienst maken gebruik van tolken.

In de praktijk wisselt volgens de geïnterviewden de taal waarin de bijeenkomsten zijn gegeven. De meerderheid van de respondenten (24) heeft de bijeenkomsten in het Nederlands of wisselend in de eigen taal en in het Nederlands gevolgd. Een kwart (acht personen) zegt de bijeenkomsten uitsluitend in de eigen taal te hebben gevolgd.

Als het gaat om de voorkeur voor Nederlands of de eigen taal krijgt bijna de helft de informatie het liefst in het Nederlands. Een kwart geeft aan de bijeenkomsten het liefst in de eigen taal te volgen. Er is hierbij geen verschil naar leeftijd of opleidings- of taalniveau.

2.4 Waardering

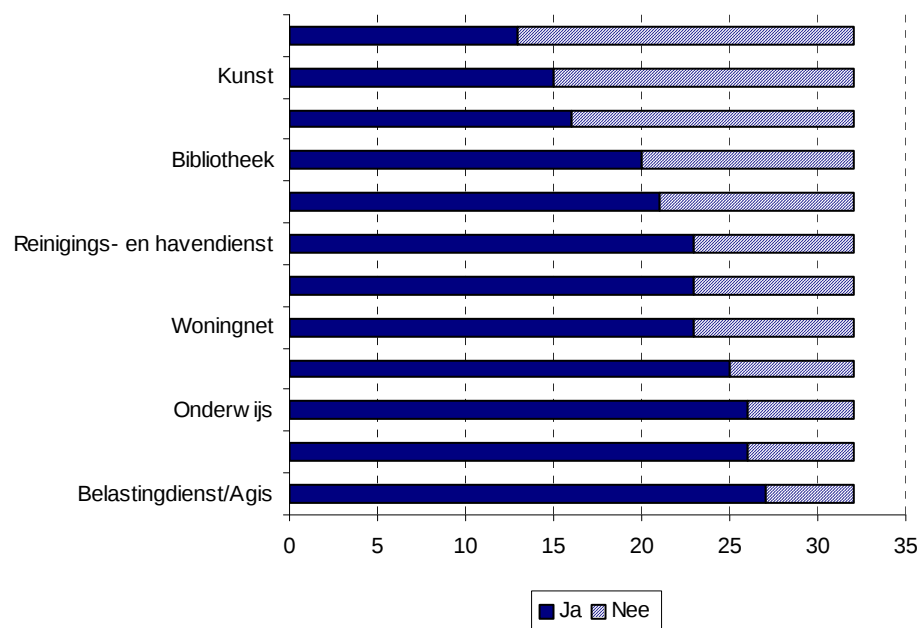
Kwaliteit

De inhoud van de bijeenkomsten sluit volgens de deelnemers goed aan bij het onderdeel 'kennis van de Nederlandse samenleving' van de inburgeringscursus. Men geeft aan dat de theorie praktisch wordt gemaakt en dat de informatie gemakkelijker te onthouden is door dingen te doen. Opvallend is dat

de geïnterviewde instellingen aangeven de informatie die ze verstrekken hier niet op af te stemmen en ook niet goed op de hoogte zijn van de inhoud van dit deel van de inburgeringscursus.

De geïnterviewden doen over het algemeen nieuwe informatie op tijdens de bijeenkomsten. Met name over de thema's Belastingdienst/Agis, sociale zaken en onderwijs wordt veel informatie verstrekt waarvan mensen nog niet op de hoogte waren.

Figuur 2.1 Nieuwe informatie over voorzieningen (n=32)

Bron: face-to-face-interviews DMMI

De gegeven informatie wordt over het algemeen (23 personen) helder en duidelijk gevonden. Een minderheid (negen personen) vond de informatie echter niet altijd begrijpelijk. Met name de Belastingdienst en Agis worden genoemd als ingewikkelde onderwerpen. Vertalen en/of vragen mogen stellen in de eigen taal wordt erg gewaardeerd door de respondenten en helpt om de informatie beter te begrijpen.

In de face-to-face-interviews is ook gevraagd welke onderwerpen men het best vond. De waardering van de onderwerpen verschilt sterk. Het onderwerp dat het best is gewaardeerd is sport (zeven keer genoemd). GG&GD, Belastingdienst/Agis, WoningNet en informatie over het onderwijs worden ook een aantal keer genoemd (twee à drie keer). Daarnaast vond een deel alle onderwerpen even goed (vijf personen).

Vervolgens is gevraagd wat men niet goed vond. Het onderwerp dat minder wordt gewaardeerd is kunst en cultuur (zes personen). De Afrikaanse dans werd bijvoorbeeld niet leuk gevonden (twee personen). De geïnterviewde tolk/begeleider geeft aan dat veel deelnemers de gemaakte grapjes niet goed

begrepen en de workshops kinderachtig vonden.

Voor de meeste respondenten (23) voldeed het project aan hun verwachtingen. De informatie was nieuw, nuttig, divers en volledig. Wel was de taal soms een struikelblok om alles goed te kunnen begrijpen.

Aanvullende onderwerpen waar men meer over zou willen weten, zijn erg divers. De genoemde thema's zijn de rechtbank (drie keer), politie/justitie (één keer), de bank (één keer) en extra informatie over de gezondheidszorg, zoals de huisarts (drie keer).

Opbrengsten

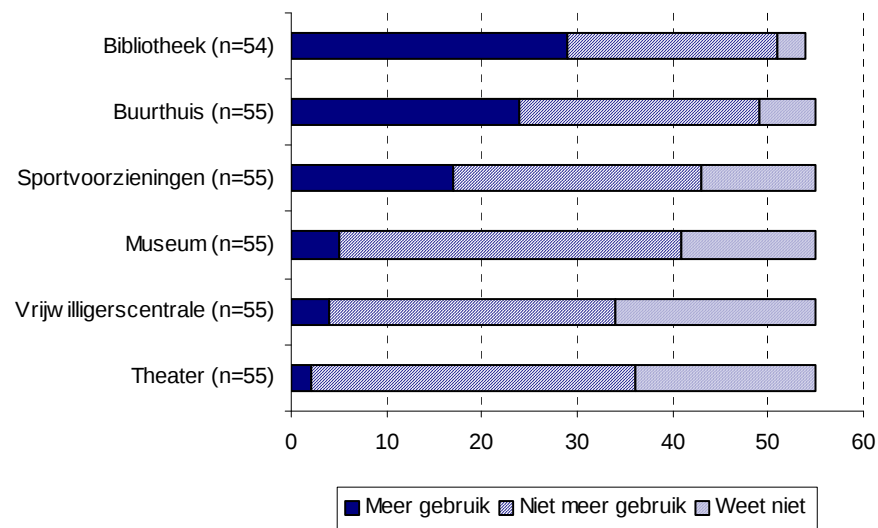
De resultaten van DMMI zijn goed. Allereerst neemt de kennis van voorzieningen toe. Veruit het grootste deel van de respondenten geeft aan door DMMI veel meer (negentien personen) of een beetje meer (tien personen) te weten over de mogelijkheden en voorzieningen in de gemeente. Een kleine minderheid weet nauwelijks meer (drie personen). DMMI lijkt ook de zelfredzaamheid van de deelnemers te vergroten. Men geeft aan nu meer te durven en sneller ergens heen te gaan om een vraag te stellen.

Niet alleen heeft men meer informatie over de voorzieningen, ook het gebruik ervan neemt volgens de respondenten⁴ toe door DMMI. Dit geldt met name voor de bibliotheek, het buurthuis en sportvoorzieningen.

Naast de deelnemers hebben ook de geïnterviewde instellingen de indruk dat inburgeraars de informatie begrijpen en gebruiken. Ze maken dit met name op uit de vragen die tijdens de voorlichting worden gesteld en/of de discussies die er zijn. Of er een toename is van het gebruik van de voorziening vindt het merendeel van de instellingen moeilijk aan te geven. De indruk is in ieder geval van wel. Instellingen zien met name een meerwaarde in het project, omdat ze een groep bereiken die ze anders niet of nauwelijks zien. Van een aantal onderwerpen, zoals de sociale zekerheid en wonen in Utrecht, wordt ook aangegeven dat voorlichting kan voorkomen dat mensen in de problemen raken, bijvoorbeeld doordat ze niet goed weten waar ze recht op hebben.

⁴ NB: deze vraag is zowel in de face-to-face-interviews als in telefonische interviews gesteld.

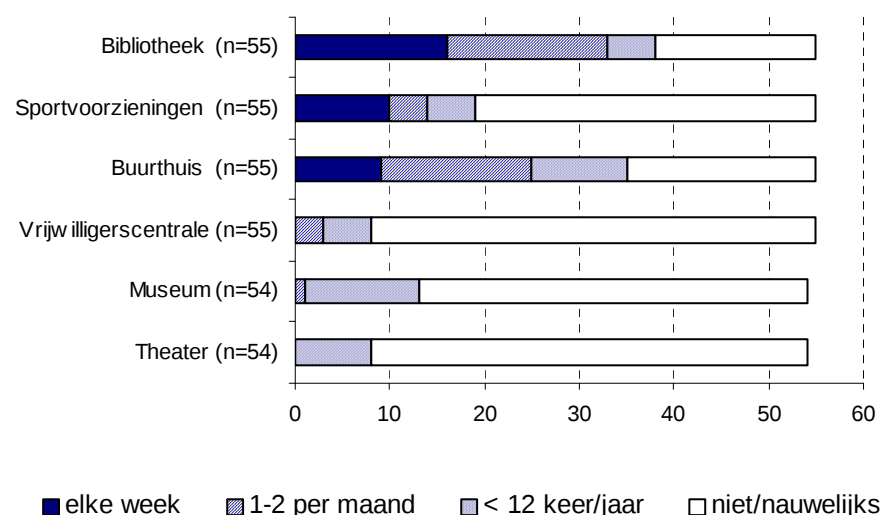
Figuur 2.2 Toename gebruik voorzieningen in absolute aantallen

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep DMMI, face-to-face-interviews DMMI

Een overzicht van het huidige gebruik⁵ (zie figuur 2.3) laat zien dat de voorzieningen waarvan het gebruik is toegenomen, ook de voorzieningen zijn die het vaakst worden benut. De bibliotheek, het buurthuis en sportvoorzieningen worden het vaakst bezocht. Het gebruik van de verschillende voorzieningen verschilt daarnaast sterk. Het museum en het theater worden nauwelijks bezocht.

Figuur 2.3 Huidig gebruik voorzieningen in absolute aantallen

Bron: telefonisch enquête DMMI, face-to-face-interviews DMMI

⁵ Het gebruik op het moment van het interview. Ook hier geldt dat deze vraag zowel in de face-to-face-interviews als in de telefonische interviews is gesteld.

Een meer indirecte opbrengst van DMMI is dat de verkregen informatie wordt verspreid in het netwerk van de deelnemers. Het grootste deel van de geïnterviewden (36 van de 55) geeft de informatie die wordt opgedaan tijdens DMMI door aan anderen. De meeste van hen (21) denken ook dat anderen door deze informatie meer gebruikmaken van de voorzieningen. Aan de face-to-facerespondenten is ook gevraagd of ze de informatie nuttig vinden voor anderen. Veruit het grootste deel denkt van wel. Hier wordt met name het besparen van energie als concreet voorbeeld genoemd (drie keer). De respondenten geven tot slot unaniem aan dat ze het project zouden aanraden bij anderen. In de toelichting wordt gezegd dat het project leerzaam is en wordt aangegeven dat het project drempels wegneemt om deel te nemen aan de maatschappij.

2.5 Conclusie en verbeterpunten

Op basis van de interviews met deelnemers en instellingen kan worden gezegd dat het project DMMI succesvol is. Zowel de kennis van de voorzieningen als het gebruik ervan nemen volgens de respondenten toe. De geïnterviewden zijn met name enthousiast over het bezoeken van instellingen, in plaats van een gastspreker, en vinden naast sport de meer 'zakelijke' onderwerpen, zoals verzekeringen en de Belastingdienst, het meest interessant. Een bijkomend voordeel van het bezoeken van instellingen is dat inburgeraars gebruik leren maken van bijvoorbeeld het openbaar vervoer. Een belangrijk knelpunt van DMMI is het taalniveau van de groep. Wanneer het taalniveau laag is, is het lastig om de informatie goed over te brengen. Het inzetten van een tolk of voorlichter in de eigen taal, zodat er vragen kunnen worden gesteld in de taal van de inburgeraars, komt aan dit knelpunt tegemoet. Voor de groep met een zeer laag taalniveau zou na afloop van een bezoek de informatie misschien ook kunnen worden nabesproken in de inburgeringscursus, zodat eventuele onduidelijkheden kunnen worden weggenomen. Nu wordt maar in een klein deel van de gevallen de voorlichting nabesproken. Ook voorlichtingsmateriaal in de eigen taal zou hiervoor een oplossing kunnen zijn. De geïnterviewde tolk geeft aan dat het goed is om te kijken in hoeverre de gegeven informatie beklijft. Dit kan door het afnemen van een test, maar ook door een praktische opdracht te bedenken die in groepjes van twee moet worden uitgevoerd. Hierbij zou dan bijvoorbeeld opnieuw een bezoek kunnen worden gebracht aan de instantie. Ook vindt zij dat het programma beter kan worden afgestemd op de doelgroep. Voor moeders met kleine kinderen is bijvoorbeeld het consultatiebureau interessant, terwijl wat oudere deelnemers misschien liever een verpleeghuis bezoeken. Een voorwaarde hiervoor is echter dat de groepen homogeen van samenstelling zijn (naar bijvoorbeeld leeftijd, geslacht of gezinssituatie). Dit is in de praktijk echter vaak niet het geval. Een ander verbeterpunt is kinderopvang. DMMI beslaat een extra dagdeel buiten de uren van de inburgeringscursus. De vrouwen moeten daarom apart

kinderopvang regelen. Wanneer dat niet lukt nemen mensen niet aan alle bijeenkomsten deel. Uit de interviews met instellingen bleek ook dat een gebrek aan opvang voor kinderen een reden is om later te komen of om eerder weg te gaan. Wanneer DMMI echter geïntegreerd wordt in het inburgeringsprogramma zoals de gemeente van plan is, betreft het geen extra dagdeel meer. Er hoeft dan geen extra kinderopvang geregeld te worden. De verbeterpunten die de geïnterviewden noemen, hebben betrekking op het uitbreiden van het programma. Het zou een goede stap zijn DMMI een verplicht onderdeel van het basistraject te maken, wat de gemeente ook van plan is. Naast justitiële onderwerpen die inburgeraars zelf interessant vinden, zou ook het gebruik van het openbaar vervoer een goede toevoeging zijn. Tegelijkertijd zou de koppeling aan de inhoud van de inburgeringscursus sterker kunnen. Instellingen passen de informatie die ze geven nu niet of nauwelijks aan op de inhoud van deze cursus. Volgens de instanties kan voor sommige onderdelen de aansluiting op een vervolgactiviteit beter. Bijvoorbeeld voor sport geldt dat mensen enthousiast zijn geworden, maar vervolgens lange tijd moeten wachten voordat ze kunnen deelnemen aan bijvoorbeeld zwemmen of fietsen. Tot slot zou een aantal instanties graag afstemming willen met andere deelnemende instellingen om bijvoorbeeld knelpunten te kunnen bespreken. Vanaf het cursusjaar 2008/2009 zullen dit soort bijeenkomsten met de uitvoerders door Bureau Inburgering worden georganiseerd.

3 SPRAAKMAKEND

3.1 Beschrijving project

Veel inburgeraars hebben de behoefte om hun Nederlandse spreekvaardigheid te verbeteren. In de taallessen is hier vaak te weinig gelegenheid voor. Buiten de taallessen hebben de inburgeraars doorgaans weinig gelegenheid om te oefenen, omdat zij vaak maar een beperkt aantal Nederlandstalige mensen in hun sociale netwerk hebben. Om aan de behoefte om het spreken meer te oefenen tegemoet te komen, organiseert Bureau Inburgering sinds 1999 in samenwerking met Gilde Utrecht conversatiebijeenkomsten. Er nemen jaarlijks ongeveer 150 tot 200 inburgeraars deel.

De inburgeraar kan wekelijks deelnemen aan een bijeenkomst van twee uur. In een groepje met een vrijwilliger wordt het spreken en luisteren geoefend. De deelnemers kunnen meedoen zolang zij deelnemen aan een taaltraject. Als ze minimaal twintig keer hebben deelgenomen aan Spraakmakend krijgen de deelnemers een certificaat. De groepen worden ingedeeld naar opleidings- en taalniveau. De invulling van de bijeenkomst ligt bij de vrijwilliger en is mede afhankelijk van het taalniveau van de inburgeraars.

De vrijwilligers worden begeleid door Gilde Utrecht. Daarnaast is er vier maal per jaar een begeleidersbijeenkomst georganiseerd door Bureau Inburgering, waarbij onder meer aandacht wordt besteed aan deskundigheidsbevordering en uitwisseling van ervaringen en ideeën.

Het doel van Spraakmakend is het vergroten van de Nederlandse spreek- en luistervaardigheden. Als subdoel hopen de organisatoren tevens dat de inburgeraars meer sociale contacten krijgen.

In de periode 2006/2007 hebben 407 inburgeraars deelgenomen aan Spraakmakend. Ten behoeve van de beoordeling van de resultaten van Spraakmakend zijn 31 deelnemers face to face geïnterviewd die in deze periode aan het project hebben deelgenomen. In de interviews is met name ingegaan op het effect van Spraakmakend op de spreekvaardigheid. De deelnemers die niet face to face zijn geïnterviewd, zijn benaderd voor een kort telefonisch interview. De respons was 51 procent. In bijlage 1 staat de respons nader toegelicht. Resultaten van beide type interviews worden in dit hoofdstuk verwerkt.

Tabel 3.1 Overzicht respons Spraakmakend (absoluut)

Methode	Respons
Face-to-face-interviews	31
Telefonische interviews	185
Totaal	216

In paragraaf 3.2 wordt nader ingegaan op de achtergrond van de inburgeraars die hebben deelgenomen aan Spraakmakend. In 3.3 staat hun oordeel over de deelname aan het project centraal. In paragraaf 3.4 komt de waardering voor het project aan de orde. Paragraaf 3.5 geeft een beeld van de opbrengsten. Er wordt besloten met de belangrijkste conclusies en verbeterpunten in paragraaf 3.6.

3.2 Achtergrondkenmerken deelnemers

In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken beschreven van de 407 inburgeraars die hebben deelgenomen aan Spraakmakend in 2006 en 2007. Vervolgens wordt gekeken of de 31 inburgeraars die uitgebreid zijn geïnterviewd, overeenkomen wat betreft achtergrondkenmerken. Driekwart van de deelnemers is vrouw. De deelnemers komen uit een groot aantal landen. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 35 jaar. De mannen zijn gemiddeld iets ouder dan de vrouwen, respectievelijk 38 en 35 jaar. Een derde van de deelnemers komt uit Marokko (17%) en Turkije (17%). De overige deelnemers (66%) komen uit een groot aantal verschillende landen, onder meer Brazilië, China, Colombia, Filipijnen, Ghana, Iran, Irak, Rusland en Peru. De deelnemers hebben een relatief hoog opleidingsniveau, bijna zeventig procent heeft ten minste een opleiding op middelbaar niveau.¹ Er zijn geen verschillen tussen mannen en vrouwen naar herkomstland en opleidingsniveau.

Wanneer de respondenten worden vergeleken met de totale groep deelnemers aan Spraakmakend komt een zelfde beeld naar voren. Het enige verschil is dat de Turkse deelnemers iets oververtegenwoordigd zijn en de Marokkaanse iets ondervertegenwoordigd. Voor de overige achtergrondvariabelen is de groep geïnterviewden dus goed te vergelijken met de totale groep. In het vervolg van het hoofdstuk maken we vergelijkingen naar de verschillende achtergrondkenmerken. Hoewel de verschillen tussen de 31 respondenten niet significant zijn, geven zij wel een indicatie.

De grote meerderheid (83%) van de respondenten is getrouwd. Het grootste deel van hen (58%) heeft ook kinderen. Een kleine minderheid (17%) is alleenstaand. Het betreft hier zowel alleenstaanden met als zonder kinderen (respectievelijk 7% en 8%). De mannen zijn relatief vaker alleenstaand, de vrouwen getrouwd met kinderen. Het grootste deel van de geïnterviewden zorgt in het dagelijks leven voor het gezin. Daarnaast werkt ongeveer de helft, (zie tabel 3.2). Een kwart van de respondenten die aangeven dat zij voor het gezin zorgen, heeft daarnaast geen andere activiteiten aangegeven. De overige respondenten hebben meer activiteiten benoemd. Zo combineert 38 procent het huishouden met betaald werk en 28 procent volgt taallessen. Daar

¹ Ter vergelijking: van de totale groep inburgeraars die in 2006 met een traject is begonnen, heeft vijftig procent een vergelijkbaar niveau.

naast wordt een opleiding (22%) en ouderparticipatie (12%) gecombineerd met het huishouden.

Tabel 3.2 Activiteiten dagelijks leven (%)

Activiteit dagelijks leven	%
Zorg voor gezin	61
Werk	45
Taalles	31
Opleiding	23
Vrijwilligerswerk	8
Stage	8
Mantelzorg	8
Ouderparticipatie op school	7
Re-integratie	1
Anders	5
Totaal (n)	216

* Totaal telt op tot meer dan 100 procent, respondenten konden meer antwoorden geven.

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep Spraakmakend, face-to-face-interviews Spraakmakend

3.3 Deelname aan het project

Deelname aan Spraakmakend betekende eenmaal per week een bijeenkomst van twee uur. Ruim vier vijfde van de respondenten heeft de bijeenkomsten bijna elke week bijgewoond. Slecht twee deelnemers hebben minder dan de helft van de bijeenkomsten bezocht. Hierbij is geen onderscheid naar achtergrond van de respondenten. De meeste respondenten (24) hebben gedurende het project steeds dezelfde vrijwilliger gehad.

3.4 Waardering project

Inhoud en onderwerpen

De inhoudelijke invulling van de bijeenkomsten wordt overgelaten aan de vrijwilligers. Dat blijkt in de praktijk goed te werken: een ruime meerderheid van de respondenten (28 personen) is tevreden over de onderwerpen die aan bod zijn geweest. In de toelichting bij dit antwoord geeft bijna de helft van de respondenten aan met name de diversiteit aan onderwerpen prettig te vinden. Sommigen geven aan dat het onderwerp niet zo belangrijk was, als ze maar konden praten.

De Nederlandse gewoonten waren een onderwerp dat bij de meeste respondenten aan de orde is geweest. Tevens werd er regelmatig over het land van herkomst van de deelnemers gepraat. Verder werden artikelen uit de krant, de Nederlandse politieke situatie en de stad Utrecht besproken. De Nederlandse gewoonten werd door bijna een kwart van de respondenten als meest interessante onderwerp genoemd. In tabel 3.3 staat een overzicht. Gesprekken over de stad Utrecht, inburgering en kinderen kozen weinig

geïnterviewden als meest interessant. Er is een klein verschil tussen mannen en vrouwen. De vrouwen vonden het spreken over het eigen land en de Nederlandse gewoonten het meest interessant. De mannen waren wat meer gericht op het bespreken van het nieuws. Voor de overige achtergrondkenmerken waren er geen verschillen.

Tabel 3.3 Besproken onderwerpen

Onderwerp	Aantal personen*	Meest interessant
Nederlandse gewoonten	23	8
Herkomstland	22	5
Berichten uit de krant	15	5
Politiek	10	2
Utrecht	10	2
Inburgering	6	1
Kinderen	5	0
anders	12	8
Totaal (n)	31	31

* Meer antwoorden mogelijk.

Bron: face-to-face-interviews Spraakmakend

Ruim een derde van de respondenten (dertien) had ook over andere onderwerpen willen spreken. De genoemde onderwerpen variëren sterk: zo werden muziek, literatuur, wereldgeschiedenis, Nederlandse bureaucratie, dagelijkse bezigheden, andere culturen, wetten over inburgering en school genoemd.

Niveau van de bijeenkomsten

Bijna twee derde van de respondenten beoordeelde het niveau van de bijeenkomsten als goed (achttien respondenten). Bijna een kwart van de respondenten vond het niveau te hoog. Vijf respondenten vonden het niveau te laag. Uit de toelichting in de vragenlijst en het groepsgebesprek bleek dat een deel van de respondenten het moeilijk vond om deel te nemen aan de gesprekken. Het kostte hen te veel tijd om iets te zeggen, waardoor vlotter sprekende medecursisten meer aan het woord kwamen. Tevens bleek in sommige groepen een deel van de deelnemers en de docent gebruik te maken van het Engels als woorden onduidelijk waren. Dit werd als hinderlijk ervaren door een deelnemer die het Engels niet beheerste. Zij had liever dat er een uitgebreidere uitleg in het Nederlands zou zijn. Ook geven respondenten aan dat de gesprekken oppervlakkig bleven door het beperkte Nederlands van (een deel van) de deelnemers. Overigens geven de respondenten aan dat zij gedurende het traject vooruitgang merkten. Zij begrepen de vrijwilliger en de medecursisten aan het eind van het programma beter dan aan het begin. Een klein groepje deelnemers geeft aan dat verschillen in taalniveau het lastig maken om het programma zo in te richten dat iedereen het begrijpt. Met name twee deelnemers die het taalniveau te laag vonden, raakten gedemotiveerd om deel te nemen. Naar verloop van tijd vonden ze dat zij te weinig leerden en stopten ze.

Een ruime meerderheid van de respondenten is van mening dat er voldoende tijd was om zelf te praten (25 geïnterviewden). Fouten tijdens het spreken werden meestal verbeterd door de docent (24 personen). De docent lette over het algemeen goed op dat iedereen het kon volgen (27 respondenten). Dit nam echter niet weg dat sommige respondenten van mening waren dat zij nauwelijks aan het woord kwamen. Ook vonden sommigen dat er meer aandacht mocht zijn voor de uitspraak.

Er zijn geen verschillen naar achtergrondkenmerken in het oordeel over het niveau van de bijeenkomsten. Waarschijnlijk is de samenstelling van de groep en het niveauverschil binnen de groep van meer invloed.

Aantal lesuren

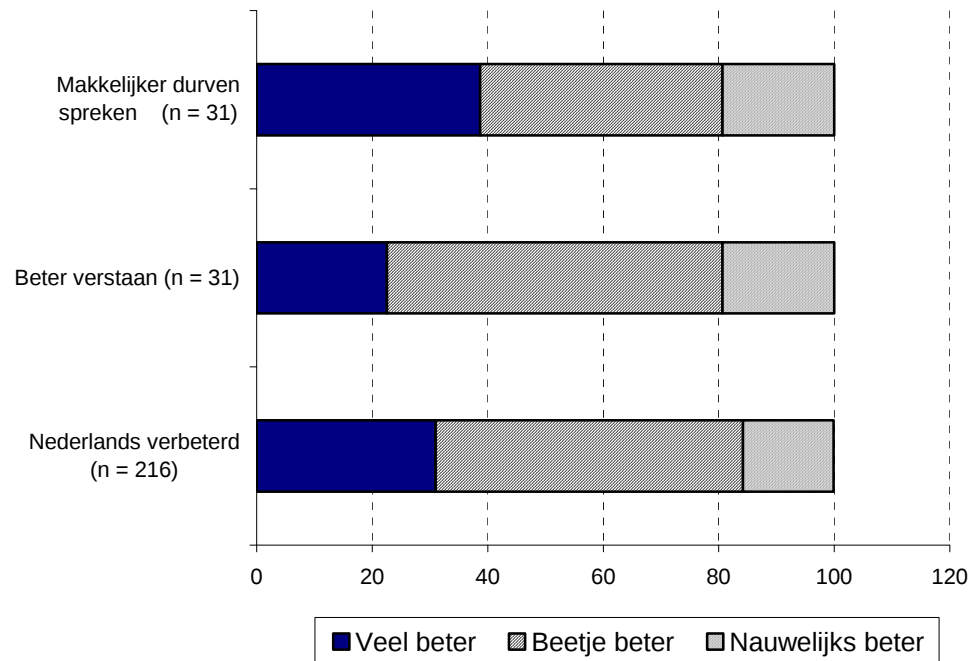
De helft van de respondenten vond het aantal lesuren niet altijd voldoende. Het zijn met name de hogeropgeleiden die in verhouding een grotere behoefte hebben aan meer lesuren. Met name als sprake is van een relatief grote groep is er in de twee uur te weinig tijd om het spreken voldoende te oefenen volgens de respondenten. Tegelijkertijd nuanceerden een deel van de respondenten hun behoefte aan meer bijeenkomsten. Gezien de overige activiteiten die ze hebben, betwijfelen ze of ze in staat zouden zijn om tweemaal per week naar een conversatiebijeenkomst te komen. Uit de groepsgesprekken kwam eenzelfde beeld naar voren.

3.5 Opbrengsten project

Kennis van de Nederlandse taal

Om goed zicht te krijgen op de opbrengsten van Spraakmakend zijn naast de 31 face-to-face-interviews ook telefonische interviews gehouden (zie paragraaf 3.1). Een ruime meerderheid van het totaal aantal respondenten geeft aan dat hun Nederlands op het moment van het onderzoek redelijk tot zeer goed is. Ruim een derde is van mening dat hun Nederlands matig tot slecht is. Er is geen samenhang met achtergrondvariabelen als leeftijd of opleidingsniveau. Een grote meerderheid van de respondenten (84 procent) geeft aan dat Spraakmakend een positieve invloed op hun Nederlands heeft gehad: 31 procent vindt dat hun Nederlands veel verbeterd is en 53 procent een beetje. Het project heeft volgens de respondenten aan de face-to-face-interviews vooral effect gehad op het durven praten in het Nederlands. Zij geven wat vaker aan dan de grote groep dat hun Nederlands maar een beetje verbeterd is. Een grote meerderheid (25 van de 31 personen) vindt het nu wel makkelijker om te spreken. Twaalf van hen vinden het zelfs veel makkelijker (zie figuur 3.1). Het zijn vooral de iets oudere deelnemers (35+) die vinden dat ze meer durven en vooruit zijn gegaan. De tevredenheid met het project blijkt ook uit het feit dat een ruime meerderheid (26 personen) het project zou aanbevelen bij familie en vrienden.

Figuur 3.1 Resultaten beheersing Nederlandse taal (%)

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep Spraakmakend, face-to-face-interviews Spraakmakend

Contact met Nederlandstaligen

De deelnemers kenmerken zich door een sterke gerichtheid op de eigen groep. Een kleine meerderheid van de totale groep respondenten heeft voornamelijk contact met de eigen etnische groep of met andere etnische groepen. Het contact met Nederlanders is beperkt tot de partner (7 maal), de buurt, instellingen, vrijwilligerwerk of een opleiding. Ruim zestig procent van de respondenten heeft dagelijks contact met Nederlandstaligen. Hierbij is een opvallend verschil naar leeftijd. De jongeren hebben meer dagelijkse contacten dan de ouderen.

Hoewel de respondenten nog steeds sterk gericht zijn op de eigen groep, blijkt uit de interviews en de telefonische enquête dat bijna de helft van de respondenten (47%) meer contact met Nederlandstaligen heeft gekregen door het project. Hierbij is geen verschil naar leeftijd. Zeven van de respondenten die hebben deelgenomen aan de face-to-face-interviews geven aan dat ze meer contact hebben, omdat ze nu makkelijker Nederlands durven te spreken. Vijf respondenten geven aan dat ze via het project alleen contact hadden met andere niet-Nederlanders, waardoor het contact met Nederlanders niet is uitgebreid. Van de geïnterviewden heeft het grootste deel (twintig personen) geen contact meer met andere cursisten. Een minderheid (elf respondenten) heeft nog wel contact gehouden.

3.6 Conclusies en door de respondenten genoemde verbeterpunten

De hoofddoelstelling van Spraakmakend is het verbeteren van de spreek- en luistervaardigheden van inburgeraars. Uit de interviews met deelnemers komt naar voren dat deze doelstelling in grote lijnen wordt gehaald. Uit de gesprekken blijkt dat de winst van Spraakmakend vooral bestaat uit het wegnemen van de angst om te spreken. Ook wordt het niveau van het Nederlands volgens de respondenten door Spraakmakend verhoogd. Het belangrijkste is dat de respondenten makkelijker het Nederlands durven te gebruiken. Hierdoor zijn ze ook beter in staat om contacten met Nederlandstaligen aan te gaan. Het zijn vooral de ouderen die baat lijken te hebben bij Spraakmakend. De ouderen hebben minder contact met Nederlanders. Door deelname aan Spraakmakend hebben zij meer vooruitgang ervaren dan de jongere deelnemers. Verder zijn er nauwelijks verschillen naar achtergrondkenmerken. Eén aspect valt nog op: het zijn vooral de hogeropgeleiden die een intensiever programma zouden willen.

Het subdoel van het project – meer sociale contacten – wordt maar in beperkte mate gehaald. De contacten die de deelnemers via Spraakmakend leggen, zijn vooral met andere niet-Nederlandstaligen.

Hoewel veruit de meeste respondenten goede ervaringen hebben met Spraakmakend, hebben ze nog wel enkele suggesties om het project verder te verbeteren.

- Een derde van de respondenten wil meer bijeenkomsten of vindt dat er wat dieper kan worden ingegaan op de onderwerpen.
- Bij de indeling van de groepen kan volgens de respondenten nog beter op het niveau worden gelet, waardoor er minder niveauverschil is in de groep. Zo wordt voorkomen dat mensen gedemotiveerd raken, omdat het niveau voor hen te laag of te hoog is.
- Verder wordt nog genoemd dat het beter zal zijn om kleinere groepen te hebben, zodat er meer individuele aandacht is.
- Enkele respondenten zouden ook graag schrijfles ontvangen. Deze lessen worden sinds ruim een jaar door Bureau Inburgering georganiseerd. Zij zijn echter nog weinig bekend bij de deelnemers aan het onderzoek.

4 DIVERSE UTRECHTSE ONTMOETINGEN

4.1 Beschrijving project

In 2003 is het project Diverse Utrechtse Ontmoetingen (DUO) van start gegaan. Het DUO-project houdt in dat een inburgeraar en een Nederlandstalige vrijwilliger een duo vormen en dat zij elkaar tenminste eenmaal per veertien dagen in een informele sfeer ontmoeten. Tijdens de ontmoetingen wordt Nederlands gesproken, zodat de inburgeraar in een ongedwongen sfeer het Nederlands kan oefenen. De duo's geven in onderling overleg zelf invulling aan deze ontmoetingen. Ze kunnen zowel thuis als elders afspreken. De inburgeraar moet ten minste Nederlands spreken op NT2-niveau 1 om te kunnen deelnemen.

Het door de gemeente geformuleerde hoofddoel van DUO is:

- Het vergroten van de Nederlandse spreek- en luistervaardigheden van inburgeraars via conversatie.

Daarnaast zijn de volgende subdoelen geformuleerd:

- Het verkrijgen van meer zelfvertrouwen voor de inburgeraar om in het openbaar Nederlands te spreken.
- Het wederzijds kennismaken met de cultuur van de vrijwilliger en de inburgeraar.
- Het vergroten van het netwerk en het aantal sociale contacten van de inburgeraar.
- Het betrekken van Nederlandstalige vrijwilligers bij de integratie en participatie van allochtone medeburgers.

Bureau Inburgering werft de vrijwilligers voor het project. De werving gebeurt met name door het verspreiden van posters door de hele stad. Daarnaast wordt geworven via Gilde Utrecht, door folders en door gericht medewerkers van de gemeente en andere instellingen te benaderen met informatie over het project. Ook oud-deelnemers worden ingezet om nieuwe vrijwilligers te werven.

De vrijwilligers krijgen training en begeleiding. De training bestaat uit twee dagdelen interculturele communicatie. Bij de training is er ook gelegenheid om ervaringen uit te wisselen. De trainingen worden een aantal keer per jaar gegeven. Verder zijn er per jaar drie à vier netwerkbijeenkomsten voor vrijwilligers en deelnemers. De vrijwilligers worden begeleid door project-ondersteuners. In principe is er na de eerste maand en na drie maanden telefonisch contact. Na zes maanden is er face-to-facecontact op kantoor. Tot nu toe werden honderd duo's per jaar geworven. Voor 2008 is het doel 270, vanwege extra financiering vanuit het rijk.

In de periode 2006/2007 hebben 176 inburgeraars deelgenomen aan DUO. Ten behoeve van de beoordeling van de resultaten van DUO zijn 29

deelnemers face to face geïnterviewd die in de periode 2006/2007 hebben deelgenomen. In de interviews is ingegaan op de ervaringen van de deelnemers en effecten op de onderscheiden onderwerpen om na te gaan of deze (sub)doelen worden gehaald. De 147 deelnemers die niet face to face zijn geïnterviewd, zijn benaderd voor een korte telefonische enquête. De respons was 48 procent (zie ook tabel 4.1). In bijlage 1 staat de respons nader toegelicht. De resultaten van de enquêtes worden in dit hoofdstuk verwerkt.

Tabel 4.1 Overzicht respons DUO (abs.)

Methode	Respons
Face-to-face-interviews	29
Telefonische-interviews	67
Totaal	96

In paragraaf 4.2 wordt nader ingegaan op de achtergrond van de inburgeraars die hebben deelgenomen. In 4.3 staat de deelname aan het project centraal. In paragraaf 4.4 komt de waardering voor het project aan de orde. Paragraaf 4.5 geeft een beeld van de opbrengsten. Er wordt besloten met de belangrijkste conclusies en verbeterpunten in paragraaf 4.6.

4.2 Achtergrondkenmerken respondenten

In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken beschreven van de 176 inburgeraars die hebben deelgenomen aan DUO in 2006 en 2007. Vervolgens worden zij vergeleken met de 29 inburgeraars uit deze groep die uitgebreid zijn geïnterviewd.

Een ruime meerderheid (81%) van de deelnemers in 2006/2007 aan DUO is vrouw. De deelnemers aan het DUO-project bevinden zich in alle leeftijden tussen de 21 en 61 jaar. Ze zijn gemiddeld 36 jaar oud. Het zijn vooral de hogeropgeleiden die deelnemen aan het project: zeventig procent heeft tenminste een middelbare schoolopleiding op havo/vwo-niveau. Ruim een kwart van de deelnemers komt uit Marokko (15%) of Turkije (12%). De meerderheid komt uit groot aantal andere landen, zoals Afghanistan, China, Irak en Iran. Er zijn geen grote verschillen tussen mannen en vrouwen wat betreft leeftijd, herkomstland en opleidingsniveau.

De 29 geïnterviewde deelnemers zijn wat betreft achtergrondkenmerken vergelijkbaar met de hele groep deelnemers aan DUO.

Van de deelnemers aan de enquêtes weten we ook wat hun gezinssituatie is en hun dagelijkse activiteiten. De meerderheid van de respondenten heeft kinderen (55%). Het grootste deel van hen is getrouwd (46% van de totale groep), acht procent van de respondenten vormt een éénoudergezin. De minderheid zonder kinderen (45%) woont wel vaak samen of is getrouwd (33% van totaal). Hierbij is een duidelijk verschil tussen de mannen en de vrouwen. Bijna twee derde van de vrouwen heeft kinderen, al dan niet met een partner.

Ruim tachtig procent van de mannen heeft juist geen kinderen. Het feit dat de meeste respondenten vrouw zijn (21) en kinderen hebben, blijkt ook uit de dagelijkse activiteiten van de respondenten: de meeste deelnemers dragen zorg voor het gezin. Verder zijn taalles, vrijwilligerswerk, werk en opleiding belangrijke activiteiten. Bijna veertig procent van de respondenten die aangeven dat zij voor het gezin zorgen, heeft geen andere activiteiten aangegeven. De overige respondenten hebben meer activiteiten benoemd. Zo combineert dertig procent het huishouden met betaald werk en een kwart volgt ook taalles. Daarnaast wordt vrijwilligerswerk (8 personen) en een opleiding (7 personen) gecombineerd met het huishouden.

Tabel 4.2 Activiteiten dagelijks leven (%)*

Activiteit dagelijks leven	Aantal personen
Zorg voor gezin	52
Werk	42
Taalles	29
Opleiding	19
Vrijwilligerswerk	14
Ouderparticipatie	7
Stage	3
Mantelzorg	3
Re-integratie	1
Anders	4
Totaal (n)	96

* Totaal telt op tot meer dan 100 procent, respondenten konden meer antwoorden geven.

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep DUO, face-to-face-interviews DUO

4.3 Deelname aan het project

In de opzet van DUO werd uitgegaan van tenminste eenmaal per veertien dagen contact. In de praktijk blijkt dat vrijwel alle deelnemers elkaar ook inderdaad tenminste eenmaal per veertien dagen ontmoeten. Vijftien van de 29 deelnemers hadden zelfs wekelijks contact, dit waren in verhouding vaker de mannen. In tabel 4.3 staat een overzicht. In de meeste gevallen (25 personen) kwam het aantal contactmomenten overeen met de afspraak die met de vrijwilliger is gemaakt. Voor een kleine minderheid (drie personen) geldt dat het aantal contactmomenten minder was dan afgesproken.

Tabel 4.3 Contact met vrijwilliger (abs.)

Contact	Man	Vrouw	Totaal
Minstens eens per week	7	8	15
Eens per twee weken	0	12	12
Een keer per maand	0	0	0
Minder dan een keer per maand	1	1	2
Totaal (n)	8	21	29

Bron: face-to-face-interviews DUO

Aantal bijeenkomsten

De meerderheid van de geïnterviewden (achttien personen) vond het aantal afspraken met de vrijwilliger voldoende. Een minderheid (negen personen) vond het te weinig. Zij geven onder meer aan dat zij te weinig leerden in zo een korte tijd. Er is dan te weinig tijd om te oefenen. Met name de vrouwelijke respondenten die eens in de twee weken contact hadden, geven aan dat zij dit te weinig te vonden. Twee personen vonden het aantal contactmomenten te veel. Dit waren respondenten die één keer per twee weken of minder contact hadden. Zij hadden waarschijnlijk eigenlijk geen tijd voor deelname.

Contact met vrijwilliger

In principe worden deelnemers gematcht met een vrijwilliger van hetzelfde geslacht. Er wordt getracht het leeftijdsverschil niet te groot te laten zijn. De meeste vrijwilligers zijn dan ook vrouw, net zoals de deelneemsters. Vaak zijn de vrijwilligers wel iets jonger dan de respondenten (zestien maal). Dit leverde volgens de respondenten echter geen problemen op. Slechts in één geval geeft de respondent aan dat er geen raakvlakken waren met de vrijwilliger, door het grote leeftijdsverschil.

Over het algemeen waren er geen knelpunten bij het maken van de afspraken om elkaar te ontmoeten. Bij vijf respondenten was dit wel het geval. Het betreft uiteenlopende knelpunten: driemaal wordt het gebrek aan tijd genoemd van de vrijwilliger en/of de inburgeraar, met name vanwege studie of werk. In één geval was er sprake van problemen met de opvang van de kinderen. Ook klikte het niet tussen één respondent en de vrijwilliger. Een andere respondent gaf aan dat het lastig was om afspraken te maken, omdat zij en de vrijwilliger een uiteenlopend tijdsbestedingspatroon hadden.

Bij drie van de vijf respondenten die knelpunten hebben ervaren, heeft dit geleid tot een beperkt contact of zelfs het beëindigen van het contact met de vrijwilliger. De overige twee zijn er wel in geslaagd om regelmatig afspraken te maken naar tevredenheid.

De meeste geïnterviewden hebben diverse activiteiten ondernomen met de vrijwilliger. Veel genoemd worden koken, naar het museum of de film gaan, winkelen en samen koffie drinken. Een aantal respondenten heeft ook 'educatieve' activiteiten gedaan zoals een bezoek aan de gemeente of het leren omgaan met de computer. Een minderheid (drie personen) geeft aan geen enkele activiteit te hebben ondernomen. De vrijwilliger kwam iedere ontmoeting bij de inburgeraar thuis en zij hebben geen activiteiten buitenshuis ondernomen.

Het contact blijft voornamelijk beperkt tussen de vrijwilliger en (het gezin van) de inburgeraar. Acht van de 29 respondenten hebben daarnaast ook kennis gemaakt met de familie en/of vrienden van de vrijwilliger. Zij zijn bijvoorbeeld samen uitgeweest of hebben gezamenlijk gegeten. Zoals blijkt uit tabel 4.4 spraken de meeste respondenten af in de stad of bij de respondent thuis. Het zijn vooral de vrouwelijke respondenten met kinderen die de vrijwilliger thuis ontvingen. De mannen spraken in verhouding vaker ergens anders af.

Tabel 4.4 Ontmoetingsplek*

	Man	Vrouw	Totaal
In de stad	6	11	17
Bij inburgeraar thuis	2	14	16
Bij de vrijwilliger thuis	1	5	6
Anders	0	4	4
Totaal (n)	8	21	29

* Meer antwoorden mogelijk.

Bron: face-to-face-interviews DUO

4.4 Waardering project

Uit de antwoorden van de respondenten komt het beeld naar voren dat veruit de meerderheid enthousiast is over het project. Het meest interessant vonden de respondenten het om Nederlands te praten (achttien personen). Voor vier personen was de belangrijkste meerwaarde van het project het omgaan met Nederlanders. Twee personen waardeerden vooral het informatie krijgen over de Nederlandse cultuur.

Driekwart van de respondenten is helemaal of gedeeltelijk van mening dat het project aan de verwachtingen heeft voldaan. De zestien respondenten voor wie het project helemaal aan de verwachting voldeed, zijn vooral enthousiast over de gelijkwaardigheid in de relatie en de samenspraak bij het ondernemen van activiteiten. De zes respondenten die van mening waren dat het project gedeeltelijk aan hun verwachting had voldaan, gaven aan dat zij goed contact hadden met de vrijwilliger. Zij hadden echter verwacht meer Nederlands te leren en vaker af te spreken.

Voor een kwart van de respondenten (zeven) zijn de verwachtingen niet uitgekomen. Het ging hierbij vooral om het ontbreken van voldoende raakvlak of het voortijdig afbreken van het contact. Er is geen verschil naar achtergrondvariabelen in de mate waarin het project aan de verwachtingen heeft voldaan. Het zijn waarschijnlijk vooral de persoonlijke ervaringen met de vrijwilliger die het beeld hebben bepaald.

Ondanks dat de feitelijke uitwerking van DUO soms tegenviel bij de verwachtingen bij een deel van de geïnterviewden, zouden 26 van de 29 respondenten het programma aanraden bij vrienden en/of familie. Vier respondenten geven aan dat zij vrienden en familie al hebben geattendeerd op het bestaan van DUO. Acht respondenten zouden het wel aanraden, maar verbinden hieraan wel enkele voorwaarden, zoals meer diepgang, goed gemotiveerde vrijwilligers, kinderopvang en voldoende afspraken. Opvallend is dat een tweetal respondenten aangeeft het project vooral geschikt te vinden voor ouderen. Jongeren kunnen volgens hen toch beter via de 'normale' kanalen als school of werk anderen leren kennen.

4.5 Opbrengsten project

Bij de opbrengsten van het project kijken we naar drie terreinen waarop deelname aan DUO effect kan hebben gehad. Het gaat hierbij om de contacten tijdens en na afloop van het traject, wederzijds begrip voor elkaars cultuur en het effect op de beheersing van het Nederlands.

Contacten

Hoewel er een vaste projectduur is van een half jaar blijkt dat ruim de helft van de respondenten (16) ook na afloop van het project contact houdt met de vrijwilliger. Er is hierbij geen verschil naar geslacht of het hebben van kinderen. Wel lijkt het erop dat de respondenten onder de 35 vaker contact houden dan de oudere respondenten.

De meeste respondenten bellen of e-mailen na hun deelname aan het project met enige regelmaat met de vrijwilliger. Een vijftal respondenten spreekt ook nog af om samen dingen te ondernemen, zoals samen eten of ergens koffie gaan drinken.

Voor twee respondenten heeft het project niet alleen langdurig contact opgeleverd met de vrijwilliger. Zij hebben ook nog contact met andere mensen die ze via het project hebben leren kennen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om mensen die de respondent in een buurthuis hebben leren kennen.

Dertien respondenten heeft na beëindiging geen contact meer met de vrijwilliger. De redenen waarom respondenten geen contact meer onderhouden zijn tweeledig. Een deel van de respondenten had toch te weinig raakvlakken met de vrijwilliger om het contact aan te houden. Voor de anderen geldt dat (één van) beiden te druk zijn om contact te onderhouden.

Zeventig procent van de respondenten heeft op het moment van het onderzoek nauwelijks Nederlanders als vrienden. Wel heeft een ruime meerderheid (72 procent) dagelijks contact met Nederlanders. Het gaat hierbij vooral om mensen in de buurt, of mensen via (vrijwilligers)werk of de school van de kinderen. Ruim een derde van de deelnemers (10) aan de face-to-face-interviews geeft aan door DUO meer Nederlanders te hebben leren kennen. Voor de totale groep geïnterviewden is dit zelfs 43 procent. De deelnemers aan de telefonische enquête zijn dus positiever.

Niet alleen heeft een derde van de deelnemers aan de face-to-face-interviews meer Nederlanders leren kennen, zij gaan ook meer om met Nederlanders. De meerderheid (19 personen) geeft echter aan dat deelname aan DUO niet heeft geleid tot meer omgang met Nederlanders. Er is geen samenhang tussen een eventuele toename van de omgang met Nederlanders en achtergrondvariabelen als geslacht, leeftijd en opleiding.

Het begrip van Nederland en over Nederlanders is bij de meeste respondenten (18) toegenomen door het project. Dit betreft vooral de vrouwen. In tabel 4.5 staat een overzicht.

Tabel 4.5 Contact met Nederlanders (in %)

Onderwerp	Ja	Nee	Totaal (n)
Meer Nederlanders leren kennen	43	57	92
Meer omgaan met Nederlanders	34	66	29
Meer begrip van Nederland/Nederlanders	62	38	29

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep DUO, face-to-face-interviews DUO

Op basis van het voorgaande kunnen we concluderen dat het project wel iets bijdraagt aan een toename van het aantal contacten. Er is echter geen sprake van een drastische verandering.

Wederzijds begrip

Ongeveer de helft van de geïnterviewden heeft informatie gekregen over de Nederlandse omgangsvormen en cultuur. Een belangrijk aspect dat daarbij aan de orde kwam was op tijd komen. Andere onderwerpen waren de eetcultuur, samenwonen, leerplicht en betekenis van woorden en uitdrukkingen. Vaak is er gesproken over de eigen achtergrond van de respondent (23 keer).

De meerderheid (21 personen) heeft het gevoel meer begrip te hebben gekregen voor elkaars cultuur. Deze respondenten geven aan dat er wederzijds echte interesse was voor de cultuur van de ander. Vooral het gevoel begrepen te worden door de ander was hierbij belangrijk. De diepgang van de informatie verschilde. In de meeste gevallen werd er over verschillende aspecten van de cultuur gesproken, in andere gevallen ging het vooral om uitwisseling van recepten.

Acht respondenten hebben niet het gevoel dat er meer begrip is ontstaan. Vier respondenten hebben ook aangegeven waarom. De reden hiervoor is tweeledig. Twee respondenten geven aan dat het niveau van hun Nederlands te beperkt was om elkaar goed te begrijpen. Het was daardoor niet goed mogelijk om heel diepgaande en inhoudelijke gesprekken te voeren. Twee andere respondenten geven aan dat er onvoldoende vertrouwen was met de vrijwilliger om uitgebreid over dergelijke onderwerpen te spreken.

Kennis Nederlandse taal en zelfvertrouwen

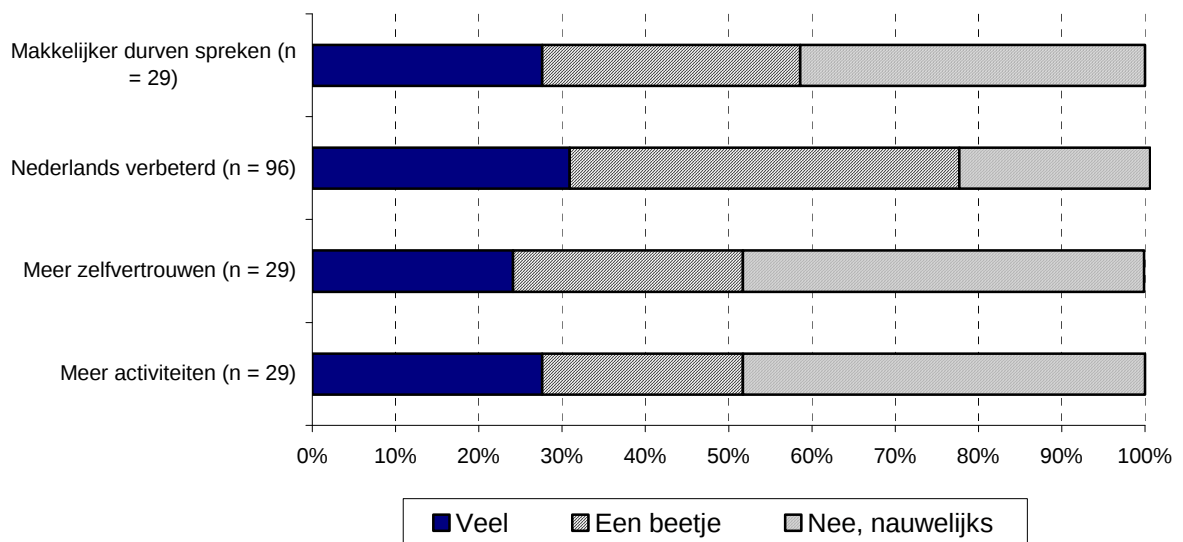
Een belangrijk aspect dat ook al door de respondenten in de vorige paragraaf is aangegeven, is het effect van DUO op de kennis van de Nederlandse taal. Driekwart van de respondenten geeft aan dat zij ten tijde van het onderzoek redelijk Nederlands spreken. De kennis van de Nederlandse taal is volgens ruim driekwart van de respondenten een beetje of veel verbeterd door het project (zie figuur 4.1).¹ Zij durven ook over het algemeen makkelijker Nederlands te spreken. In de groepsgesprekken kwam dit aspect ook nadrukkelijk naar voren. De respondenten gaven aan dat door DUO niet zo zeer hun Nederlands was verbeterd, maar dat ze vooral meer durfden te spreken. Opvallend is dat het vooral de vrouwen zijn die aangeven dat hun Nederlands

¹ De deelnemers aan de telefonische enquête zijn hierbij positiever dan de respondenten die face to face zijn geïnterviewd. Voor de deelnemers aan de face-to-face-interviews was dit percentage 59 procent.

is verbeterd door het project. Ruim tachtig procent van de vrouwen ervaart een positief effect tegenover 52 procent van de mannen.

De deelname aan activiteiten en het zelfvertrouwen zijn iets minder sterk toegenomen. De groep die meer activiteiten onderneemt noemt een zelfstandig bezoek aan de huisarts, participatie op de school van de kinderen of boodschappen doen. Eén persoon heeft van zijn vrijwilliger geleerd met een computer om te gaan en is als gevolg van het project een opleiding gaan volgen. Voor de deelname aan activiteiten en de toename van het zelfvertrouwen zijn het vooral de vrouwen die een positief effect aangeven. In verhouding hebben veel meer vrouwen dan mannen meer zelfvertrouwen gekregen en ondernemen ze meer activiteiten.

Figuur 4.1 Resultaten DUO (in %)

Bron: telefonisch enquête non-responsgroep DUO, face-to-face-interviews DUO

4.6 Conclusies en door de respondenten genoemde verbeterpunten

Een ruime meerderheid van de deelnemers is enthousiast over de deelname aan DUO. De mensen die kritischer zijn, hadden weinig raakvlakken met de vrijwilliger of hebben door tijdgebrek van de vrijwilliger of henzelf nauwelijks invulling kunnen geven aan de ontmoetingen.

De gemeente heeft een aantal doelen geformuleerd voor DUO. Hieronder gaan we na in hoeverre deze doelen volgens de respondenten zijn gehaald. Het door de gemeente geformuleerde hoofddoel van DUO is het vergroten van de Nederlandse spreek- en luistervaardigheden van inburgeraars via conversatie. Dit doel wordt volgens de meeste deelnemers behaald. Zo geeft ruim de helft van de respondenten aan dat hun vaardigheden op dit vlak zijn

toegenomen door deelname aan het project. Het subdoel om meer zelfvertrouwen te verkrijgen om in het openbaar Nederlands te spreken wordt gedeeltelijk gehaald. Een derde van de respondenten geeft aan dat hun zelfvertrouwen is toegenomen. Opvallend is dat het vooral de vrouwen zijn die aangeven actiever te zijn geworden en meer zelfvertrouwen te hebben gekregen. Het lijkt erop dat de vrouwen die hebben deelgenomen aan DUO meer positieve effecten hebben ervaren dan de mannelijke deelnemers. De doelstelling om kennis te maken met elkaars cultuur wordt in grote mate gehaald. De Nederlandse gebruiken en gewoonten komen in de gesprekken aan de orde. Nog vaker wordt er over het herkomstland van de inburgeraar gesproken. De respondenten zijn blij met de interesse van de vrijwilliger voor hun cultuur. De subdoelstelling om Nederlandse vrijwilligers bij de integratie en participatie van allochtone medeburgers te betrekken wordt dan ook gehaald. Naast de aandacht voor elkaars cultuur, maakt de vrijwilliger vaak kennis met de familie van de respondent.

Uit de interviews komt echter ook naar voren dat de inburgeraars op dit moment nauwelijks Nederlanders onder hun vrienden hebben. De doelstelling om het netwerk van de inburgeraar en het aantal sociale contacten met Nederlanders te vergroten, is in dat licht dan ook een belangrijk streven. De doelstelling wordt echter slechts in beperkte mate gehaald. Bijna driekwart heeft alleen contact gehad met de vrijwilliger en heeft verder geen andere mensen via het project leren kennen. Wel leidt het project tot langdurigere sociale contacten. De meerderheid van de respondenten blijft namelijk contact houden met de vrijwilliger. Het project heeft vooral uitstraling naar het gezin van de inburgeraar, daar het hele gezin kennis maakt met de vrijwilliger.

Aanbevelingen door de deelnemers

De respondenten hebben een groot aantal suggesties om het project nog verder te verbeteren:

- Formeel is voorzien in begeleiding van de vrijwilliger door Bureau Inburgering door projectondersteuners. De inburgeraars worden begeleid door hun trajectbegeleiders. In de praktijk blijkt dit maar in beperkte mate het geval. Door wisselingen in medewerkers bij Bureau Inburgering komt het nakomen van de begeleidingsmomenten soms in het gedrang. De inburgeraars pleiten ervoor dat deze begeleidingsmomenten wel worden nagekomen, zodat tussentijds geëvalueerd kan worden of de contacten wel goed verlopen en of er een goede match is gemaakt.
- Een langere duur van het project. Ook zouden de inburgeraars graag meer mogelijkheden zien voor deelname door mensen die op een vervolgtaltraject wachten. Nu vindt deelname plaats wanneer aan een basistaal- of plustraject wordt deelgenomen.
- Meer begeleiding van de vrijwilligers, zodat de vrijwilligers beter weten wat er van hen wordt verwacht en meer ideeën hebben voor activiteiten. De inburgeraars vinden namelijk dat de ideeën voor gezamenlijke activiteiten vooral van de vrijwilligers moeten komen, omdat die Utrecht en Nederland beter kennen.

- Het organiseren van groepsbijeenkomsten/activiteiten, zoals voetbal of koken.
- De mogelijkheid voor kinderopvang.

5 EFFECTIVITEIT VAN DE PROJECTEN: VERGELIJKING TUSSEN DEELNEMERS EN NIET-DEELNEMERS

5.1 Inleiding

Belangrijke doelen van de projecten Spraakmakend en DUO zijn het verbeteren van de spreekvaardigheid van de inburgeraars, bijdragen aan de participatie en het vergroten van de sociale contacten met Nederlandstaligen. In de vorige hoofdstukken is beschreven wat de inburgeraars zelf vonden van de projecten. In dit hoofdstuk proberen we het effect van de projecten te onderbouwen op een meer kwantitatieve manier. We doen dit door een vergelijking te maken tussen de deelnemers aan DUO en Spraakmakend en inburgeraars die niet hebben deelgenomen aan deze projecten.

We vergelijken de deelnemers aan DUO en Spraakmakend van 2006/2007 met de groep inburgeraars die in 2006 een basistrace NT2 heeft gevolgd. De verwachting was namelijk dat de meeste deelnemers aan DUO en Spraakmakend in 2006 een basistrace zouden zijn gestart. Bij deze vergelijking maken we gebruik van twee bronnen. Bureau Inburgering heeft een bestand beschikbaar gesteld met alle deelnemers aan het basistrace in 2006 waarin achtergrondvariabelen als leeftijd, land van herkomst en geslacht en de toetsresultaten bij aanvang en eind van het basistrace zijn opgenomen. Om gegevens over participatie en contacten met Nederlanders te verkrijgen, is een korte schriftelijke enquête gehouden onder de inburgeraars die in 2006 een basistrace NT2 hebben gevolgd.

In 2006 hebben 1125 inburgeraars uit Utrecht deelgenomen aan een basistrace NT2. Van deze inburgeraars hebben 93 mensen in die periode of in 2007 ook deelgenomen aan DUO en/of Spraakmakend.¹ De overige 1032 inburgeraars die niet aan een project hebben deelgenomen, zijn benaderd met een schriftelijke vragenlijst met tien vragen over hun activiteiten en contacten met Nederlanders. De respons op deze enquête is 41 procent. De responsgroep vormt een redelijk goede afspiegeling van de totale groep deelnemers aan het basistrace 2006. In bijlage 1 staat de respons nader toegelicht. In dit hoofdstuk duiden we deze groep aan als niet-deelnemers tegenover de deelnemers aan DUO en Spraakmakend. Omdat de schriftelijke vragenlijst niet is voorgelegd aan de deelnemers aan DUO en Spraakmakend, maken we in dit hoofdstuk ook gebruik van de resultaten uit hoofdstuk 3 en 4.

¹ Het gaat hierbij om 73 deelnemers aan Spraakmakend, zestien deelnemers aan DUO en vier deelnemers die in die periode zowel aan DUO als Spraakmakend hebben deelgenomen. Vanwege het beperkte aantal deelnemers aan DUO dat zich in het bestand bevindt, nemen we in de analyses DUO en Spraakmakend samen.

In paragraaf 5.2 maken we een vergelijking met de deelnemers aan DUO en Spraakmakend en de deelnemers aan het basistrject. In paragraaf 5.3 volgt een vergelijking van de vooruitgang in spreek- en luistervaardigheid. In paragraaf 5.4 wordt ingegaan op de participatie en de sociale contacten. We eindigen met de belangrijkste conclusies in paragraaf 5.5.

5.2 Vergelijking van de achtergrondkenmerken van de deelnemers en niet-deelnemers

Een vergelijking van de achtergrondvariabelen van DUO en Spraakmakend en de basistrjecten laat zien dat er een duidelijk verschil is in achtergrond tussen inburgeraars die deelnamen aan de projecten en de inburgeraars die dat niet hebben gedaan. In tabel 5.1 staat een overzicht van de belangrijkste achtergrondvariabelen.

Tabel 5.1 Achtergrondkenmerken van deelnemers en niet-deelnemers (%)

	Niet-deelnemers	Deelnemers DUO/ Spraakmakend
Geslacht		
Man	39	30
Vrouw	61	70
Land van herkomst*		
Marokko	45	16
Turkije	23	16
Overige landen	32	68
Opleidingsniveau*		
Geen of basis	41	18
Vmbo-niveau	11	8
Havo/vwo/mbo-niveau	26	45
Hbo/wo	15	28
Overig	8	1
Leeftijd		
20-25 jaar	7	13
26-35 jaar	39	42
36-45 jaar	31	30
46 jaar en ouder	22	15
Totaal (n)	1032	93

* Verschil is significant.

Bron: databestand basisgroep 2006, BIU

De deelnemers aan DUO en Spraakmakend zijn gemiddeld hogeropgeleid. Iets meer dan de helft van de deelnemers aan de basistrjecten heeft ten hoogste vmbo-niveau. Bij de deelnemers aan de projecten is dit slechts een kwart. Ook naar land van herkomst is er duidelijk verschil. Ruim twee derde van de deelnemers aan het basistrject is afkomstig uit Marokko en Turkije (respectievelijk 45 en 23 procent). Twee derde van de deelnemers aan DUO en Spraakmakend is daarentegen afkomstig uit andere landen. Ook naar

leeftijd is er sprake van een verschil. De deelnemers aan de projecten zijn gemiddeld jonger dan de andere inburgeraars. Naar geslacht zijn er geen significante verschillen. De vrouwen zijn sterker vertegenwoordigd in zowel de basistracten als de projecten.

Op basis van de enquête onder de deelnemers aan het basistract en de deelnemers aan de projecten, kunnen we ook een vergelijking maken naar gezinssituatie. Zoals uit tabel 5.2 blijkt, zijn de deelnemers aan het basistract iets vaker gehuwd met kinderen. Dit wordt mogelijk verklaard doordat deze inburgeraars iets ouder zijn dan de deelnemers aan de projecten.

Tabel 5.2 Gezinssituatie (%)

	Respondenten basisgroep	DUO	Spraak- makend
Alleenstaand zonder kinderen	13	12	8
Alleenstaand met kinderen	12	8	7
Gehuwd/samenwonend zonder kinderen	14	33	35
Gehuwd/samenwonend met kinderen	58	46	48
Anders	3	1	1
Totaal (n)	420	96	216

Bron: schriftelijke enquête basisgroep, telefonische enquête non-responsgroep duo en Spraakmakend, face-to-face-interviews DUO en Spraakmakend

Naast de verschillen in achtergrond, is er ook een duidelijk verschil naar taalniveau bij aanvang van het tract. De deelnemers aan de projecten startten met een relatief hoger niveau van spreken dan de niet-deelnemers, zoals blijkt uit tabel 5.3. Zo had bij de niet-deelnemers veertig procent minder dan niveau 1. Bij de deelnemers aan de projecten was dit achttien procent. Dit verschil wordt mogelijk verklaard doordat de deelnemers enig taalniveau moeten hebben voordat zij kunnen deelnemen aan DUO of Spraakmakend.

Tabel 5.3 Startniveau spreken (%)

	Niet-deelnemers	Deelnemers DUO/ Spraakmakend
Minder dan niveau 1	41	18
Niveau 1 of op weg naar 2	40	57
Niveau 2	16	24
Meer dan niveau 2	3	1
Totaal (n)	1032	93

Bron: databestand basisgroep 2006, BIU

Het startniveau luisteren laat eenzelfde beeld zien (zie tabel 5.4). Ook hier geldt dat de deelnemers aan DUO en Spraakmakend een hoger startniveau hebben.

Tabel 5.4 Startniveau luisteren (%)

	Niet-deelnemers	Deelnemers DUO/ Spraaakmakend
Minder dan niveau 1	40	22
Niveau 1 of op weg naar 2	38	46
Niveau 2	17	29
Meer dan niveau 2	5	3
Totaal (n)	1098	93

Bron: databestand basisgroep 2006, BIU

Op basis van bovenstaande gegevens blijkt dat niet alle deelnemers aan een basistraject in gelijke mate gaan deelnemen aan een project als DUO of Spraaakmakend. Het zijn vooral de iets jongere en hogeropgeleide deelnemers uit andere landen dan Turkije en Marokko die meedoen aan de projecten. Zij spreken al enigszins Nederlands voordat zij deelnemen.

5.3 Toename in spreek- en luistervaardigheid

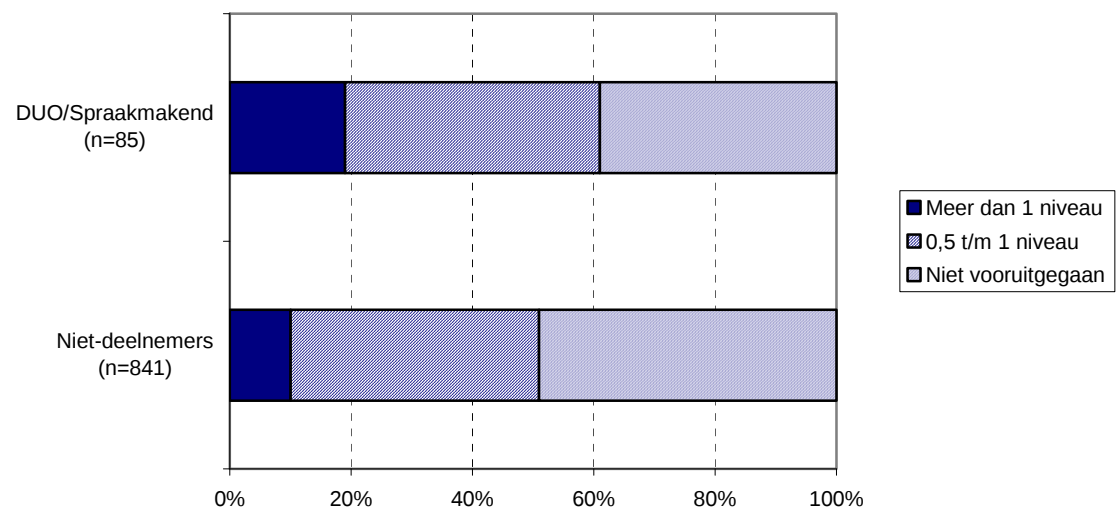
Een belangrijke vraag in het onderzoek is of de deelnemers aan de projecten betere resultaten op de eindtoets luisteren en spreken halen dan de andere inburgeraars. Deze vergelijking wordt gemaakt op basis van de toetsresultaten die zijn geregistreerd door Bureau Inburgering. Voordat we een vergelijking maken, moet echter een aantal kanttekeningen worden geplaatst:

- 1) De inburgeraars hebben vaak al meerdere taaltrajecten gevolgd. Zoals in de vorige paragraaf al naar voren kwam, heeft een groot aantal inburgeraars al enig NT2-niveau bij de start van het basistraject. Hoe lang inburgeraars al bezig zijn geweest met taallessen is echter niet bekend. Hierdoor is niet te bepalen wat de invloed van eerdere taaltrajecten is op de kennis van het Nederlands.
- 2) Naast DUO en Spraaakmakend hebben zij doorgaans ook meegedaan aan andere projecten, zoals een taalstage. Uit de groepsgesprekken kwam naar voren dat juist taalstages door de respondenten als erg belangrijk worden gezien voor hun taalontwikkeling. Projecten als Spraaakmakend en DUO hebben in hun ogen vooral effect op het durven spreken van het Nederlands en op de sociale contacten. Door deelname aan verschillende projecten is het effect van een specifiek project op de taalvaardigheid niet te isoleren van de effecten van andere projecten.
- 3) Op basis van de registratie van Bureau Inburgering weten we dat de deelnemers gedurende het basistraject hebben deelgenomen aan DUO of Spraaakmakend. We weten echter niet hoe lang zij er aan hebben deelgenomen voordat zij zijn getoetst. Het project kon daarna nog doorlopen, waardoor eventuele effecten mogelijk niet zijn gemeten bij de toets.
- 4) Er is een verschil naar achtergrondvariabelen tussen de deelnemers aan de projecten en de niet-deelnemers. Deze kunnen voor een deel ook verschillen in resultaat verklaren. Zo leren jongeren doorgaans sneller Nederlands dan ouderen.

Ondanks bovenstaande aandachtspunten, maken we toch een vergelijking tussen de inburgeraars in de basisgroep en de inburgeraars die deelnemen aan DUO en Spraakmakend. Door het verschil in startniveau tussen deelnemers en niet-deelnemers heeft het vergelijken van de behaalde eindresultaten echter weinig zin. We kijken daarom naar de vooruitgang die de inburgeraars hebben behaald. Tevens kijken we of er verschil is in vooruitgang naar startniveau.

Wat betreft de totale vooruitgang hebben de deelnemers aan de projecten iets meer vooruitgang geboekt dan de andere deelnemers, zoals blijkt uit figuur 5.1. Dit verschil is significant. De grotere vooruitgang kan mogelijk ook verklaard worden door het leeftijdsverschil en het opleidingsniveau. Wanneer wordt gekeken naar de samenhang naar leeftijd en opleidingsniveau en de behaalde vooruitgang, blijkt dat voor spreken leeftijd invloed heeft. De jongeren boeken gemiddeld iets meer vooruitgang. Voor de vooruitgang in luisteren is deze samenhang er niet. Dit kan betekenen dat niet alleen deelname aan DUO en Spraakmakend een mogelijke verklaring is voor de stijging, maar ook het feit dat deelnemers aan DUO en Spraakmakend relatief wat jonger zijn dan de niet-deelnemers.

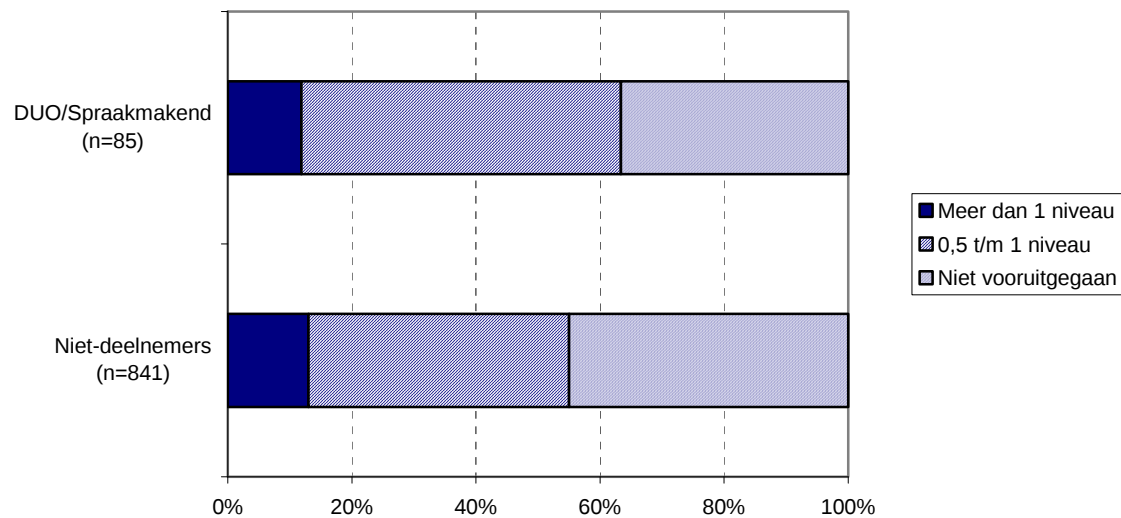
Figuur 5.1 Vooruitgang spreken (%)

Bron: databestand basisgroep 2006, BIU

Voor luisteren is er sprake van een kleiner verschil (zie figuur 5.2). Deze verschillen zijn dan ook niet significant.

Figuur 5.2 Vooruitgang luisteren (%)

Bron: databestand basisgroep 2006, BIU

De mate waarin vooruitgang in taalniveau wordt behaald, kan sterk verschillen tussen de startniveaus. Zo is het voor de laagste niveaus vaak makkelijker om vooruitgang te behalen. We hebben daarom ook gekeken wat de vooruitgang per startniveau is, dat wil zeggen dat we onderscheid maken naar de vooruitgang van inburgeraars die nog geen niveau 1 hadden bij aanvang van het traject, naar inburgeraars die niveau 1 hadden en naar de inburgeraars die een hoger niveau hadden. Uit de analyse blijkt dat de deelnemers aan de projecten op de verschillende startniveaus gemiddeld een iets hoger niveau voor luisteren en spreken halen dan de deelnemers die alleen het basistraject volgen. Dit verschil is echter nergens significant. Ook voor de behaalde resultaten per startniveau is gekeken naar de samenhang tussen de vooruitgang en leeftijd en opleiding. Hierbij geldt dat de samenhang beperkt is. Hogeropgeleiden die op minder dan niveau 1 zijn begonnen, boeken gemiddeld meer vooruitgang dan de lageropgeleiden. Voor luisteren geldt dat hogeropgeleiden die reeds niveau 1 hadden bij aanvang van het traject, gemiddeld meer vooruitgang hebben geboekt.

5.4 Vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers wat betreft sociale contacten en participatie

Naast het effect op het NT2-niveau wil de gemeente ook graag zicht op de sociale contacten en participatie van de deelnemers aan de projecten in vergelijking met de andere inburgeraars. Hiertoe is de basisgroep een aantal vragen voorgelegd die ook aan deelnemers aan DUO en Spraakmakend zijn voorgelegd. Voor de vergelijking maken we gebruik van gegevens uit drie bronnen: de schriftelijke enquête onder deelnemers aan het basistraject, de

face-to-face-enquête onder deelnemers aan DUO en onder deelnemers aan Spraakmakend (zie ook hoofdstuk 3 en 4).²

De respondenten is gevraagd of zij het moeilijk vinden om contact te maken met Nederlanders. Ruim een derde vindt dit inderdaad moeilijk. Hierbij is nauwelijks verschil tussen de deelnemers aan de projecten en de overige inburgeraars (zie tabel 5.5).

Tabel 5.5 Moeilijk contact te maken met Nederlanders (%)

	Respondenten basisgroep	DUO	Spraakmakend
Ja	34	34	39
Nee	66	66	61
Totaal (n)	420	29	31

Bron: schriftelijke enquête basisgroep, face-to-face-interviews DUO en Spraakmakend

De beperkte beheersing van de Nederlandse taal vinden zowel de deelnemers als niet-deelnemers de belangrijkste belemmering om contacten te leggen. Deelname aan het project heeft hier mogelijk maar een beperkte invloed op. De wijze waarop Nederlanders met elkaar omgaan of het moeilijk vinden om mensen te ontmoeten, spelen veel minder een rol (tabel 5.6). Het zal geen verbazing wekken dat er een duidelijke samenhang is tussen het taalniveau van de inburgeraar en de moeite die men ervaart om contact te leggen. Ruim de helft van de respondenten met een taalniveau lager dan 1 vindt het moeilijk contact te leggen. Voor respondenten met meer dan niveau 2 is dit percentage veertien. Opvallend is dat de deelnemers aan Spraakmakend even vaak als de niet-deelnemers aangeven dat de taal een belemmering is, terwijl zij gemiddeld het Nederlands beter beheersen. Voor hen geldt echter ook een duidelijke samenhang tussen taalniveau en de moeite met contact leggen. Voor de DUO-deelnemers geldt het taalbeheersingsaspect minder.

Tabel 5.6 Reden voor moeilijk contact (%)

	Respondenten basisgroep	DUO	Spraakmakend
Taal moeilijk	32	24	32
Wijze waarop Nederlanders met elkaar omgaan	4	14	3
Moeilijk om mensen te ontmoeten	6	3	3
Totaal (n)	420	29	31

Bron: schriftelijke enquête basisgroep, face-to-face-interviews DUO en Spraakmakend

² Het aantal deelnemers aan DUO en Spraakmakend dat zich in het basisbestand bevond en ook is bevroegd in het kader van de face-to-face- en telefonische interviews is te gering om de analyse daarop te baseren. Niet alle deelnemers aan DUO en Spraakmakend hebben echter in 2006 een basistrace gevolgd.

De respondenten is ook gevraagd of zij dagelijks contact hebben met Nederlanders (tabel 5.7) en waar dat contact zich vooral afspeelt. De respondenten uit de basisgroep en deelnemers aan DUO laten eenzelfde beeld zien. De deelnemers aan Spraakmakend hebben iets minder contact. Het is niet bekend wat dit verschil veroorzaakt. De verschillen in achtergrond lijken geen verklaring te bieden. Leeftijd en opleiding hangen niet samen met het de mate van contact. Vrouwen hebben gemiddeld minder vaak dagelijks contact met Nederlandstaligen dan de mannelijke respondenten. Vrouwen zijn echter ook oververtegenwoordigd in het DUO-project, waardoor dit geen verklaring is voor de gevonden verschillen.

Tabel 5.7 Dagelijks contact met Nederlanders (%)

	Respondenten basisgroep	DUO	Spraakmakend
Ja	72	73	63
Nee	28	27	37
Totaal (n)	420	96	216

Bron: schriftelijke enquête basisgroep, telefonisch enquête non-responsgroep DUO en Spraakmakend, face-to-face-interviews DUO en Spraakmakend

Wat betreft de momenten waarop inburgeraars contact hebben met Nederlandstaligen zijn er geen grote verschillen te zien. Het belangrijkste zijn de buurt, het werk, via de kinderen en in de vrije tijd.

Participatie

De respondenten hebben in 2006 deelgenomen aan het basistraject inburgering. Na bijna twee jaar blijkt dat ruim veertig procent betaald werk heeft. Ook de zorg voor het gezin is een belangrijke dagelijkse activiteit. Daarnaast vormen taalles en opleiding nog relatief belangrijke activiteiten. Er is weinig verschil in activiteiten tussen de deelnemers aan de projecten en de niet-deelnemers. Opvallend is wel dat rond de dertig procent van de deelnemers aan DUO en Spraakmakend (nog steeds) een taaltraject volgt. Voor de deelnemers aan het basistraject is het percentage iets lager, maar volgt toch ook bijna een kwart nog een taaltraject (zie tabel 5.8). Een derde van de respondenten die aangeven dat zij voor het gezin zorgen, heeft geen andere activiteiten aangegeven. De overige respondenten hebben meer activiteiten benoemd. Zo combineert dertig procent het huishouden met betaald werk en een 24 procent volgt ook taalles. Daarnaast wordt vrijwilligerswerk (10%) en een opleiding (8%) gecombineerd met het huishouden. Ook wat dit betreft zijn er geen grote verschillen tussen de deelnemers en niet-deelnemers aan de projecten.

Tabel 5.8 **Dagelijkse activiteiten (%)**

	Respondenten basisgroep	DUO	Spraakmakend
Betaald werk	42	42	45
Re-integratietraject	9	1	1
Stage	4	3	8
Taalles	24	29	31
Opleiding	10	19	23
Vrijwilligerswerk	9	14	8
Ouderparticipatie	6	7	7
Mantelzorg	10	3	8
Zorg gezin	50	52	61
Anders	12	4	4
Totaal (n)	420	96	216

* Meer antwoorden mogelijk, totaal telt op tot meer dan 100 procent.

Bron: schriftelijke enquête basisgroep, telefonisch enquête non-responsgroep DUO en Spraakmakend

Op basis van het bovenstaande blijkt er nauwelijks verschil in het contacten- en activiteitenpatroon tussen deelnemers en niet-deelnemers. Waarschijnlijk heeft deelname aan de projecten maar een bescheiden invloed en spelen andere factoren ook een rol. Bovendien is niet bekend wat de situatie was voordat de inburgeraars deelnamen aan de projecten.

5.5 Conclusies

In dit hoofdstuk is naar drie aspecten van deelname aan de projecten gekeken. Het ging hierbij om:

- Wie nemen er deel?
- Wat is het effect op de taalvaardigheid?
- Wat is het effect op de sociale contacten en participatie?

Hiervoor is een vergelijking gemaakt tussen deelnemers aan DUO en Spraakmakend en alle deelnemers aan het basistraject NT2 2006.

Uit de analyse blijkt dat de groep die deelneemt aan de projecten sterk verschilt van de groep die dat niet doet. Het zijn vooral de beter opgeleide, iets jongere inburgeraars afkomstig uit andere landen dan Turkije en Marokko, die zich aangesproken voelen door de projecten en daaraan deelnemen.

Het is lastig te bepalen of deelname aan DUO of Spraakmakend een positief effect heeft op de spreek- en luistervaardigheden van de inburgeraars. Inburgeraars ondernemen ook andere activiteiten die effect hebben op hun taalvaardigheid, zoals onder meer deelname aan andere projecten als taalstages, andere NT2-cursussen en op eigen initiatief omgaan met Nederlandstaligen. Hoewel er geen significante verschillen zijn in behaalde toetsresultaten tussen de deelnemers aan de projecten en deelnemers die alleen het basistraject hebben gedaan, halen de deelnemers aan de projecten

voor luisteren en spreken iets betere resultaten dan de andere inburgeraars. Dit sluit aan bij de meer kwalitatieve bevindingen uit hoofdstuk 3 en 4.

Wat betreft de huidige sociale contacten en participatie zijn er nauwelijks verschillen tussen de deelnemers aan de projecten en de deelnemers aan het basistraject. Ruim een derde vindt contact met Nederlanders aangaan nog altijd moeilijk. Er is niet aan te geven of de projecten een positief effect hebben op de sociale contacten. Mogelijkerwijs waren de verschillen tussen de groepen vóór deelname groter en bereiken de projecten vooral mensen met weinig sociale contacten met Nederlanders. Volgens de deelnemers aan DUO en Spraakmakend hebben zij namelijk wel meer contact gekregen door het project.

6 PLUSTRAJECTEN

De ervaring van de gemeente Utrecht is dat de meeste inburgeraars tijdens het basistraject niet het gewenste niveau van sociale zelfredzaamheid, niveau 2, behalen. Daarom heeft de gemeente besloten inburgeraars de mogelijkheid te geven tot het volgen van een aanvullend traject, het plustraject. Met deze aanvullende trajecten wil de gemeente niet alleen inburgeraars op het gewenste niveau van sociale zelfredzaamheid (niveau 2) brengen, maar hen ook de mogelijkheid bieden verder te leren nadat ze niveau 2 hebben behaald.¹

Een plustraject duurt in principe dertien weken met een mogelijkheid tot verlenging met eenzelfde aantal weken. De doelen en gewenste uitstroom kunnen hierbij per individu verschillen. Er zijn drie uitstroombmogelijkheden: professionele, educatieve of sociale zelfredzaamheid. Net zoals bij de overige onderdelen van de inburgering stelt de inburgeraar deze doelen in samenspraak met zijn/haar trajectbegeleider vast.

De inburgeraars volgen het plustraject bij een taalaanbieder, zoals het roc. Zij worden ingedeeld op leerbaarheid en NT2-niveau. Er zijn avondcursussen van twee dagdelen en dagcursussen van drie dagdelen. De deelnemers aan de plustrajecten worden in klassen geplaatst met andere inburgeraars met hetzelfde leerprofiel en niveau. Deze inburgeraars volgen bijvoorbeeld een basistraject inburgering. Het is dus niet zo dat voor de plustrajecten een apart onderwijsprogramma wordt ingezet.

In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de achtergrond van de inburgeraars die hebben deelgenomen aan de plustrajecten. In paragraaf 6.2 staat de informatie over de trajecten die ze hebben gevolgd, zoals trajectduur en startniveaus. In paragraaf 6.3 worden tot slot de resultaten van het project beschreven.

6.1 Deelnemers

Beschikbare gegevens

De analyse van de plustrajecten is gebaseerd op de gegevens van de deelnemers in 2006 en 2007.² In totaal zijn dit 274 deelnemers. Op deze deelnemers zijn onderstaande analyses gebaseerd.

Kenmerken deelnemers

De meeste deelnemers aan de plustrajecten zijn vrouw, van Marokkaanse of Turkse afkomst, tussen de 26 en de 45 jaar en niet inburgeringsplichtig volgens de Wet inburgering. Met betrekking tot het opleidingsniveau is de

¹ *Inburgering in Utrecht. Meerjarenperspectief inburgering 2007-2010.*

² De grootste groep (73%) is gestart in 2006.

groep gevarieerder. De grootste groep is laagopgeleid, maximaal basis-onderwijs, maar ruim een vierde heeft minimaal havo-niveau. De groep 'overige opleidingen' bestaat voor een groot deel uit personen die een cursus hebben gevolgd. Het is niet duidelijk om wat voor cursussen dit gaat.

Tabel 6.1 Persoonskenmerken deelnemers

Kenmerk	Percentage
Geslacht (n=274)	
Man	20
Vrouw	80
Leeftijdscategorie (n=274)	
16-25	6
26-35	39
36-45	30
>45	26
Land van herkomst (n=272)	
Marokko	51
Turkije	26
Overig	23
Inburgeringsplichtig (n=274)	
Ja	19
Nee	81
Opleidingsniveau (n=262)	
Geen of basisonderwijs	38
Vmbo	13
Mbo, havo, vwo	14
Hbo, wo	13
Overige opleiding	22

Er zijn verschillen in achtergrondkenmerken tussen de mannelijke en de vrouwelijke deelnemers aan de trajecten. De mannen die deelnemen aan het plustraject, zijn vaker afkomstig uit de overige landen (41%). Het gaat hierbij om landen als Irak, Iran, Afghanistan en China. De mannelijke deelnemers komen daarbij relatief weinig uit Turkije (13%). Daarnaast zijn de mannen vaker inburgeringsplichtig (32%) dan de vrouwelijke deelnemers (16%). Tot slot zijn de mannen in het traject hoger opgeleid. Van de vrouwen heeft ruim de helft alleen basisonderwijs gevolgd. Van de mannen is dit krap dertig procent. Mannen hebben ook relatief vaker een start gemaakt met een hbo- of wo-opleiding (27% tegenover 16% van de vrouwen).

De startniveaus van de deelnemers aan de plustrajecten zijn gebaseerd op het eindresultaat van het basistraject of vastgesteld in een aparte intake die wordt afgenomen aan de start van het plustraject. De startniveaus zijn vrij laag. Voor elk van de vier vaardigheden geldt dat circa de helft van de deelnemers ze op niveau 0 beheerst. Een minderheid (14% à 23%, afhankelijk van de deelvaardigheid) beheerst ze op niveau 2 of hoger. Deze groep heeft daarmee bij aanvang van het plustraject al het niveau van sociale zelfredzaamheid behaald. De groep met de hogere startniveaus (2 of hoger) is vaker man,

vaker hoogopgeleid en vaker afkomstig uit andere landen dan Turkije of Marokko. Tot slot hebben de niet-inburgeringsplichtigen vaker een hoger startniveau dan de groep inburgeringsplichtigen.

Tabel 6.2 Startniveau lezen, schrijven, luisteren en spreken

Onderdeel	Niveau ³	Start % (n=255 ⁴)
Lezen	Niveau 0	57
	Niveau 1	26
	Niveau 2	15
	> Niveau 2	2
Schrijven	Niveau 0	52
	Niveau 1	35
	Niveau 2	11
	> Niveau 2	3
Spreken	Niveau 0	46
	Niveau 1	37
	Niveau 2	15
	> Niveau 2	3
Luisteren	Niveau 0	48
	Niveau 1	29
	Niveau 2	19
	> Niveau 2	3

6.2 Trajectinformatie

Een groot deel van de trajecten is, op het moment van schrijven, nog niet afgerond. Dit geldt voor ruim een derde (89 personen) van de 274 personen.⁵ Een deel van deze groep (69 personen) zit al langer dan een jaar in het plustraject (zij zijn gestart vóór 1 mei 2007).

Van de andere deelnemers is de meerderheid (162 personen) uitgestroomd. Van de groep die is uitgestroomd, is ruim een kwart uitgestroomd zonder werk of opleiding. Opvallend is dat van de uitstromers de meerderheid (93 personen) een vervolgopleiding NT2 gaat doen. Voor deze groep is het traject blijkbaar niet op het gewenste niveau afgerond. Een groot deel van deze groep (bijna 70%) heeft ook bij afronding van het plustraject gemiddeld niveau 0 of 1 behaald⁶ en daarmee niet het gewenste niveau van sociale zelfredzaamheid. Na het basistraject inburgering en het plustraject volgen zij dus nog een derde traject om hun taaldoel te behalen. Hierbij gaat het voor 58 deelnemers waarschijnlijk om een nieuw plustraject (zie ook de onderzoeksverantwoording in bijlage 1).

³ Een half is hierbij omlaag afgerond, een gemiddelde van niveau 1.5 is dus niveau 1.

⁴ Voor schrijven geldt n=254.

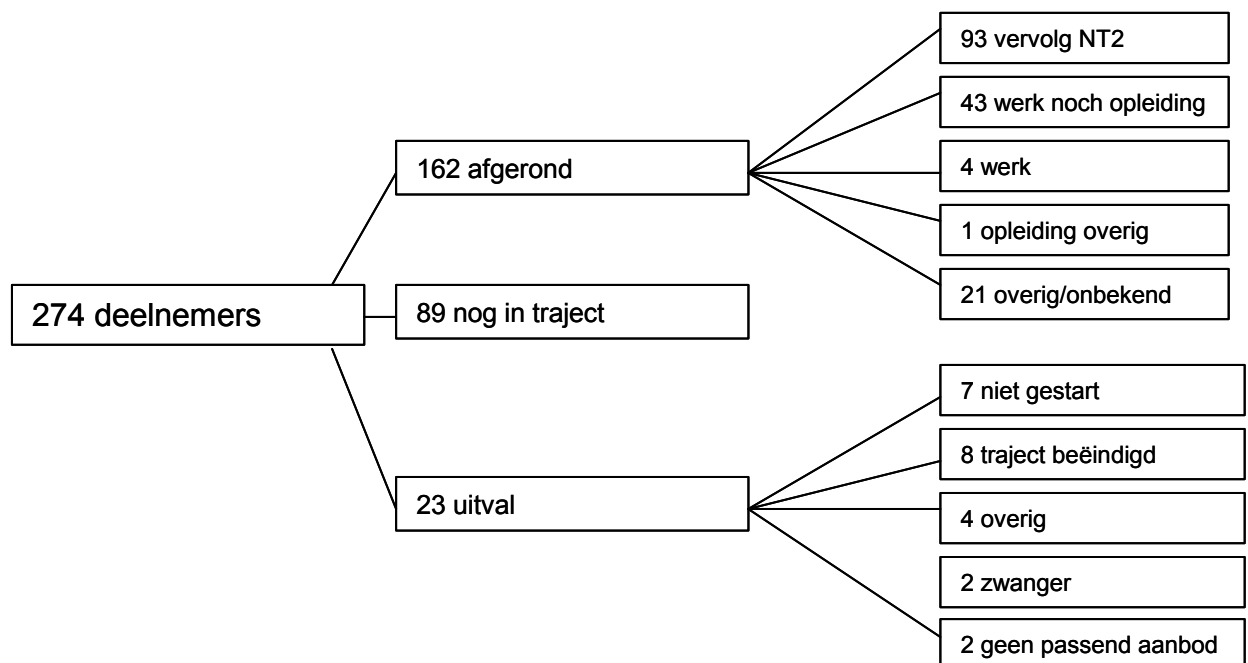
⁵ Dit is afgeleid uit het ontbreken van een einddatum.

⁶ Van 88 personen is een toetsresultaat bekend.

De groep die voortijdig is gestopt met het plustraject, is relatief klein (23 personen). Een deel van hen (acht personen) heeft het traject voortijdig beëindigd (hiervoor zijn geen redenen bekend) en zeven personen zijn niet gestart. Van de groep 'overig' is een persoon gestopt wegens gebrek aan motivatie, een persoon was langdurig ziek en een iemand kon niet deelnemen wegens gebrek aan kinderopvang.⁷

Een deel van de oorzaken voor uitval ligt dus aan de kant van de inburgeraar. Er zijn twee vrouwen gestopt vanwege zwangerschap, een persoon is gestopt door gebrek aan motivatie en een iemand is langdurig ziek geweest. Een ander deel ligt aan de aanbiederskant. Voor twee mensen was er geen passend aanbod en één iemand kon niet deelnemen vanwege een gebrek aan kinderopvang.

Figuur 6.1 Uitstroom plus reden

De duur van de trajecten van de groep die is uitgestroomd, is gemiddeld één jaar met als respectievelijk minimum en maximum twee maanden en 27 maanden.⁸ De gemiddelde trajectduur is dus langer dan de voorgenomen dertien weken. De spreiding in de trajectduur is vrij gelijkmatig. Ongeveer de helft van de deelnemers doet er minder dan een jaar over om het traject af te ronden en de andere helft langer dan een jaar. De groep oudere deelnemers, ouder dan 45, volgt relatief vaak een traject korter dan een jaar. Er is geen verschil in trajectduur tussen mannen en vrouwen en tussen inburgerings-

⁷ Van de vierde persoon is niet duidelijk waarom hij/zij gestopt is.

⁸ De trajectduur is berekend door de instroom- en de uitstroomdatum te vergelijken. Dit komt echter niet precies overeen met de tijd dat iemand taallessen heeft gevolgd. Het kan zijn dat iemand bijvoorbeeld in juni wordt aangemeld, maar pas in september start.

plichtigen en niet-inburgeringsplichtigen.

De doelen van de plustrajecten worden hieronder in de paragraaf 'resultaten' uiteengezet.

6.3 Resultaten

In totaal zijn er van 165 personen toetsresultaten bekend.⁹ Dit aantal is groter dan het aantal uitstromers (159), omdat ook een groot deel van de groep die het traject heeft beëindigd en een klein deel van de uitvallers nog wel een toets hebben afgelegd.

In deze paragraaf worden de resultaten van de trajecten op verschillende manieren bekeken. Allereerst is per deelvaardigheid gekeken wat de vooruitgang van de groep als geheel is.

Vervolgens worden op twee manieren de individuele resultaten gemeten. Ten eerste door na te gaan welke resultaten er door de deelnemers zijn behaald. Ten tweede door na te gaan in hoeverre de individuele doelen van de plustrajecten zijn behaald.

Tot slot wordt nagegaan of bepaalde kenmerken, zoals opleidingsniveau, van invloed zijn op het succes van het traject. Van de 274 deelnemers hebben er, zoals gezegd, 165 op alle vier de vaardigheden een toetsresultaat. Op deze groep zijn de onderstaande analyses gebaseerd.

Behaalde niveaus

Wanneer wordt gekeken naar de start- en eindniveaus van de groep als geheel is er een duidelijke toename te zien van het percentage deelnemers dat de vier verschillende deelvaardigheden op niveau 2 of hoger beheerst. Bij de start van het traject beheerst 14 à 23 procent de verschillende vaardigheden op het genoemde niveau. Bij het eind van het traject is dit tussen de 29 en 40 procent. Op 'luisteren' scoort de groep als geheel het best, veertig procent kan Nederlands verstaan op minimaal niveau 2.

⁹ Er is sprake van een toetsresultaat als er op alle vier de vaardigheden een eindscore bekend is.

Tabel 6.3 Start- en eindniveau lezen, schrijven, luisteren en spreken¹⁰

Onderdeel	Niveau	Start % (n=165 ¹¹)	Eind % (n=165)
Lezen	Niveau 0	55	40
	Niveau 1	26	27
	Niveau 2	17	28
	> Niveau 2	2	4
Schrijven	Niveau 0	47	33
	Niveau 1	39	27
	Niveau 2	11	28
	> Niveau 2	3	1
Spreken	Niveau 0	45	23
	Niveau 1	40	46
	Niveau 2	12	27
	> Niveau 2	3	3
Luisteren	Niveau 0	48	36
	Niveau 1	30	24
	Niveau 2	19	36
	> Niveau 2	3	4

Individuele resultaten

In bijlage 2 is per deelvaardigheid een overzicht opgenomen van de start- en eindniveaus van de deelnemers. Uit deze tabel blijkt dat het voor de deelnemers moeilijk is vooruitgang te boeken op de verschillende vaardigheden. Een relatief groot deel stijgt niet of beperkt, met een half niveau. Een voorbeeld hiervan is de groep die start op niveau 1 met schrijven (36 personen). Van hen heeft de meerderheid (26 personen) aan het eind van het traject maximaal niveau 1,5 behaald.

De moeizame vooruitgang van de deelnemers aan de plustrajecten wordt herkend door een van de grote taalaanbieders van de gemeente. Deze aanbieder geeft aan dat met name de groep oudkomers, die al geruime tijd in Nederland verblijft, moeilijk een hoger niveau haalt. Daarnaast is het, in de ervaring van de aanbieder, voor laagopgeleiden en ouderen moeilijker vooruitgang te boeken. De aanbieder is desalniettemin positief over de plustrajecten. Met name voor laagopgeleiden is namelijk ook verhoogde maatschappelijke participatie een effect van inburgeringstrajecten. Inburgeraars zijn bijvoorbeeld meer voorbereid op een opleiding volgen en vrijwilligerswerk doen.¹²

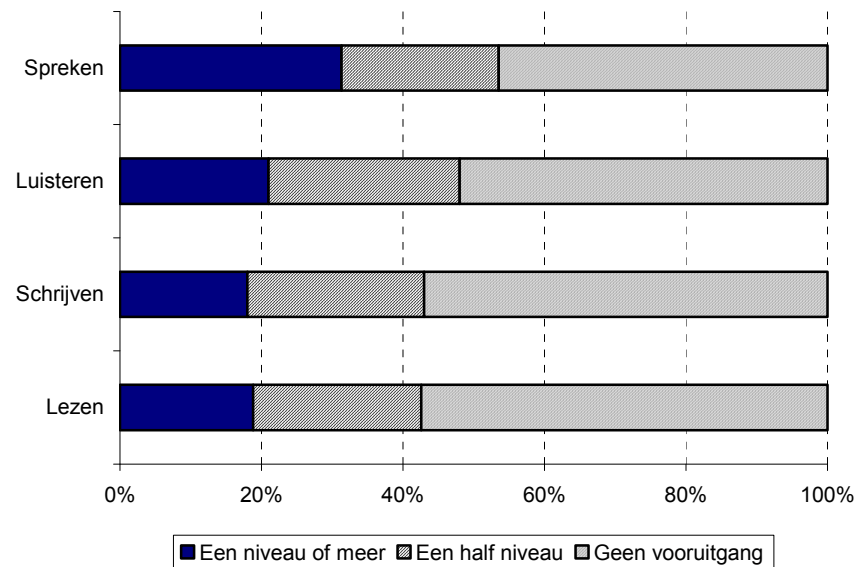
Wanneer wordt gekeken naar de vooruitgang op de vier niveaus blijkt dat de vooruitgang op spreken en luisteren het grootst is. Daar boekt bijna de helft enige, minimaal een half niveau, vooruitgang. Voor schrijven en lezen geldt dit voor veertig procent. Bijna zestig procent gaat op deze vaardigheden dus niet vooruit.

¹⁰ Een half is hierbij omlaag afgerond, een gemiddelde van niveau 1.5 is dus niveau 1.

¹¹ Voor schrijven geldt n=164.

¹² Dit effect van inburgering is niet meegenomen in dit onderzoek.

Figuur 6.2 Vooruitgang deelvaardigheden (n=165)¹³

Een verklaring voor het verschil in resultaten tussen de mondelinge en de schriftelijke vaardigheden kan worden gevonden in de wijze waarop het niveau wordt gemeten door de toetsen. De belangrijkste aanbieder van de plus-trajecten geeft aan dat de spreektoetsen vooral meten of duidelijk is wat iemand wil zeggen. Er wordt minder gekeken of het grammaticaal correct is. Bij de schriftelijke vaardigheden is dat wel het geval. Juist laagopgeleide oudkomers hebben veel moeite met de structuur van de taal. Hierdoor zijn de toetsresultaten volgens de taalaanbieder vaak lager op de schriftelijke taalvaardigheden, ondanks de aandacht die er aan wordt besteed in de lessen.

Wanneer wordt gekeken naar de vooruitgang op de vier deelvaardigheden samen blijkt dat ongeveer achttien procent van de deelnemers op alle vier de vaardigheden vooruit gaat. Deze vooruitgang is deels beperkt tot een half niveau.

Naast de groep die op alle vier de vaardigheden vooruitgaat, zijn er ook inburgeraars die zich op een, twee of drie vaardigheden in meer of mindere mate verbeteren. Dit aandeel is twee derde. Voor zestien procent van de groep is het zo dat er op geen enkele vaardigheid vooruitgang is geweest.

¹³ Voor schrijven geldt n=164.

Tabel 6.4 Aantal vaardigheden waarop men vooruitgang boekt % (n=165)

Aantal vaardigheden waarop men vooruit gaat	Vooruitgang
0	16
1	32
2	19
3	15
4	18
Totaal	100

Wanneer wordt uitgegaan van een vooruitgang van minimaal één niveau geldt dat slechts acht procent op alle vier de vaardigheden minimaal één niveau vooruit is gegaan. Ruim de helft is op geen enkele vaardigheid één niveau gestegen.

Tabel 6.5 Aantal vaardigheden waarop men vooruitgang boekt % (n=165)

Aantal vaardigheden waarop men vooruit gaat	Vooruitgang één niveau of meer
0	54
1	23
2	9
3	6
4	8
Totaal	100

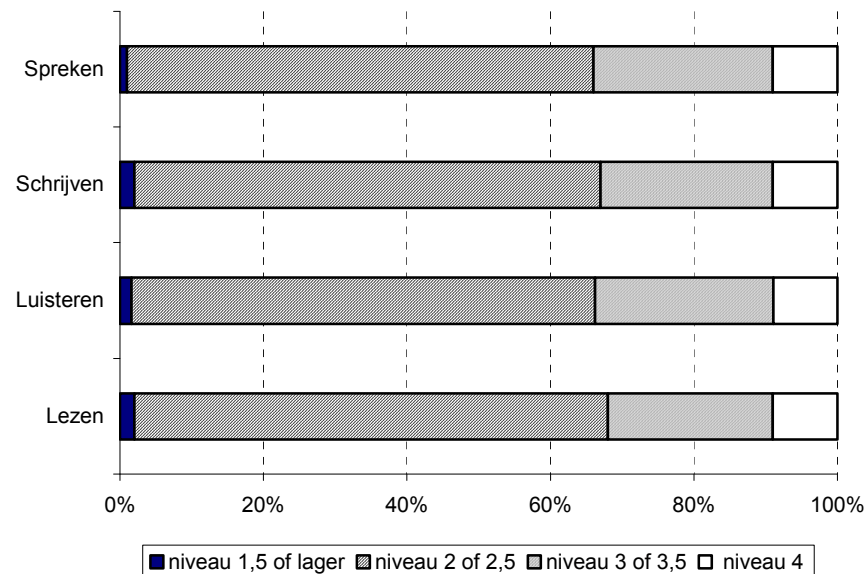
Individuele doelen

Voor elke deelnemer aan het plustraject wordt een individueel doel vastgesteld. In deze paragraaf wordt gekeken wat deze doelen zijn en in hoeverre ze zijn behaald.

De meeste deelnemers streven op de verschillende vaardigheden naar het behalen van niveau 2. Dit is ook het doel dat de gemeente Utrecht voor ogen staat met de inburgeringscursussen. De gemeente wil graag dat de meerderheid van de inburgeraars dit niveau van sociale zelfredzaamheid bereikt.

Daarnaast wil ongeveer een kwart van de deelnemers aan de plustrajecten niveau 3 behalen. Een klein deel streeft naar niveau 4 (ongeveer 10%).

Figuur 6.3 Beoogde doelen plustrajecten (n=250)

De doelen verschillen (logischerwijs) naar het gemiddelde startniveau van de deelnemers. Zoals hierboven aangegeven, is het gemiddelde startniveau van veel deelnemers laag. De grootste groep deelnemers heeft als gemiddeld startniveau niveau 0. Zij streven in het plustraject bijna allemaal naar het behalen van niveau twee (afhankelijk van de vaardigheid is dit het doel van tussen de 84% en 88% van de deelnemers).^{14 15}

Van de groep met als startniveau niveau 1 streeft ook het grootste deel naar het behalen van niveau 2 (55% à 66%) en daarnaast een deel naar het behalen van niveau 3 (dit varieert tussen de 26% en 39%).

De groep die start op niveau 2 streeft veelal naar het behalen van niveau 3 (54% à 76%).

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat de beoogde niveaustijging van de groep met de lage startniveaus groot is. Van de groep met niveau 0 moet bijna iedereen minimaal 1,5 niveau omhoog (60 à 70% wil zelfs minimaal twee niveaus omhoog). Van de groep met startniveau 1 moet ruim veertig procent 1,5 niveau of meer vooruit. Van de groep met niveau 2 streeft 'nog maar' ruim een kwart naar een stijging van meer dan anderhalf niveau.

¹⁴ Voor een overzicht van de relatie tussen doelen en startniveaus, zie bijlage 2.

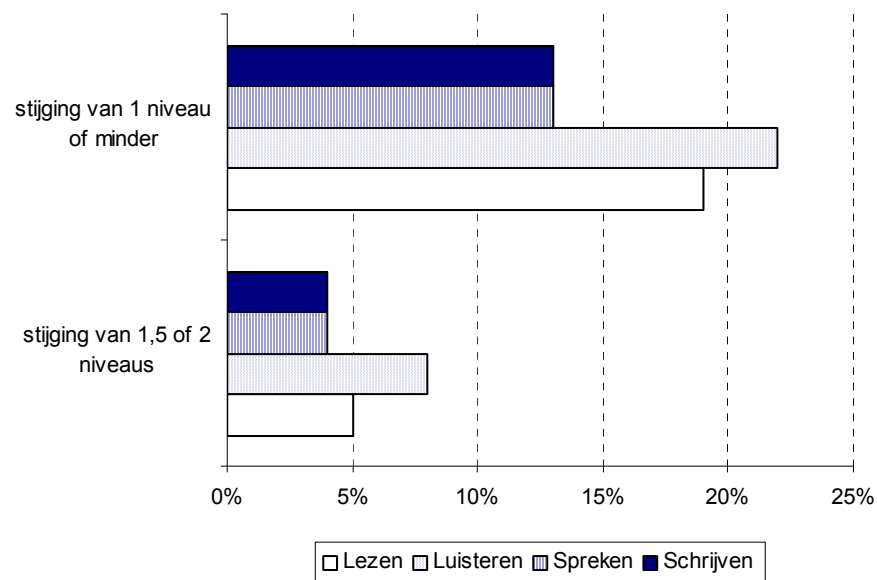
¹⁵ Voor een enkeling verschilt het doel per vaardigheid, meestal is het doel voor een vaardigheid dan wat lager.

Tabel 6.6 Beoogde stijging versus startniveau % (n=248)¹⁶

Vaardigheid	Beoogde stijging In niveaus	Startniveau 0	Startniveau 1	Startniveau 2	Startniveau 3
Lezen	<= 1	3	56	74	100
	>= 1,5	97	44	26	0
Schrijven	<= 1	3	53	78	100
	>= 1,5	97	47	22	0
Luisteren	<= 1	2	66	86	100
	>= 1,5	98	34	14	0
Spreken	<= 1	2	66	86	100
	>= 1,5	98	34	14	0

Van de deelnemers die het traject hebben afgesloten met een toets, heeft slechts een kleine groep het individuele doel van zijn/haar plustraject gehaald. Voor spreken en schrijven heeft respectievelijk acht en zeven procent het doel gehaald. Voor luisteren en lezen is dit iets hoger (respectievelijk 14% en 9%). Met name de groep die een stijging van één niveau of minder nastreeft, is succesvol.¹⁷ Van de groep die meer dan twee niveaus moet stijgen, haalt niemand het individuele doel. Zoals hierboven aangegeven zijn dit de deelnemers met de lage startniveaus. De resultaten op de deelvaardigheid luisteren zijn het best.

Figuur 6.4 Percentage behaalde doelen versus beoogde niveaustijging (n=164)¹⁸

¹⁶ Schrijven n=247.

¹⁷ Het betreft hier alleen een significant verschil voor de deelvaardigheid lezen.

¹⁸ Voor schrijven n=163.

Persoons- en trajectkenmerken

In deze paragraaf wordt nagegaan wat de kenmerken zijn van de groep die erop vooruitgaat tijdens het plustraject.¹⁹ In de eerste plaats wordt de eventuele invloed van persoonskenmerken bekeken: opleidingsniveau, leeftijd, geslacht, land van herkomst en inburgeringsplicht. In de tweede plaats de invloed van bepaalde kenmerken van het traject, namelijk het startniveau.²⁰

Van de persoonskenmerken is met name leeftijd van invloed op het succes van het traject. De groep die jonger is dan 35 jaar, gaat vaker op alle vier de vaardigheden vooruit dan de groep die ouder is. Daarnaast is ook op inburgeringsplicht een significant verschil gevonden. De inburgeringsplichtigen scoren beter dan de groep die niet inburgeringsplichtig is. Alhoewel de inburgeringsplichtigen die een toets hebben gedaan maar een kleine groep vormen (24 deelnemers), gaat 54 procent op alle vaardigheden vooruit. Opleidingsniveau, geslacht en land van herkomst maken geen verschil voor het succesvol afronden van het traject.

Ten tweede is, zoals gezegd, gekeken naar startniveau. Voor spreken gaat de groep met een laag startniveau (gemiddeld niveau 0 of 1) makkelijker vooruit dan de groep met een niveau van 2 of hoger. Op de andere vaardigheden is deze relatie wel zichtbaar, maar niet significant.

Tabel 6.7 De invloed van persoons- en trajectkenmerken %

	Aantal vaardigheden waarop deelnemers minimaal een half niveau vooruitgaan		
	Geen	1, 2 of 3	4
Leeftijd			
≤35 (n=76)	7	63	30
> 35 (n=89)	24	62	7
Inburgeringsplicht			
Ja (n=24)	8	38	54
Nee (n=141)	17	72	11

In totaal lijken twee kenmerken van invloed te zijn op het resultaat van het plustraject: leeftijd en inburgeringsplicht. De jongeren en de inburgeringsplichtigen realiseren vaker een vooruitgang van minimaal een half niveau. Tegelijkertijd blijkt echter dat deze kenmerken onderling samenhangen. Jongeren zijn relatief vaak inburgeringsplichtig. Vanwege de kleine aantallen is het niet mogelijk om door middel van een nadere statistische analyse aan te geven welke van deze kenmerken bepalend is voor de vooruitgang in de plustrajecten.

¹⁹ Hierbij is uitgegaan van een vooruitgang van minimaal een half niveau.

²⁰ Idealiter was ook gekeken naar de invloed van andere trajecten, maar deze informatie was niet beschikbaar.

6.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn plustrajecten van 2006 en 2007 geanalyseerd. Deze trajecten hebben tot doel om inburgeraars op niveau 2 te brengen of om ze de mogelijkheid te bieden verder te leren, nadat ze niveau 2 hebben behaald. De deelnemers aan de plustrajecten zijn voornamelijk van het vrouwelijk geslacht, niet-inburgeringsplichtig en afkomstig uit Marokko en Turkije. De startniveaus van de deelnemers zijn over het algemeen vrij laag. De grootste groep beheerst de vier vaardigheden op niveau 0 of niveau 1. Over het algemeen streeft men in het plustraject naar het beheersen van de vier vaardigheden op niveau 2.

Er is op drie manieren gekeken naar de resultaten van de plustrajecten: het groepsresultaat, het resultaat in relatie tot het individuele doel en de individuele vooruitgang.

Wanneer de hele groep in ogenschouw wordt genomen en er wordt gekeken naar gemiddelde start- en eindniveaus, is er sprake van vooruitgang. In eerste instantie haalt, afhankelijk van de vaardigheid, gemiddeld vijftien à twintig procent niveau 2. Aan het eind van het traject haalt dertig à veertig procent dit. Wanneer wordt gekeken naar het individuele doel van de plustrajecten is het resultaat beperkt. Tussen de zeven en de veertien procent (afhankelijk van de vaardigheid) realiseert het individuele doel. Veruit de meeste deelnemers behalen het individuele doel dus niet. Dit komt met name doordat van de deelnemers wordt verwacht dat zij met het plustraject het niveau van sociale zelfredzaamheid, niveau 2, behalen. Voor veel inburgeraars betekent dit dat ze een grote stijging moeten realiseren van meestal minimaal 1,5 niveau. Het gaat dan vooral om deelnemers die tijdens hun basisinburgeringstraject nauwelijks vooruitgang hebben geboekt. Van hen wordt verwacht dat ze door middel van een plustraject, dat inhoudelijk vaak hetzelfde is als een basistraject, dat niveau wel zullen halen. Deze verwachting blijkt niet erg realistisch.

De meeste deelnemers realiseren weinig vooruitgang. Ongeveer achttien procent gaat op alle vier de vaardigheden vooruit (minimaal een half niveau). Bijna zestien procent gaat op geen enkele vaardigheid vooruit. De groep die succesvol is, is over het algemeen jonger en iets vaker inburgeringsplichtig. De vooruitgang op de schriftelijke vaardigheden is minder goed dan de vooruitgang op de mondelinge vaardigheden. Om de resultaten van de plustrajecten te verbeteren, lijkt het zinvol te zijn om extra aandacht te besteden aan deze vaardigheden.

7 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In dit rapport zijn de resultaten van een aantal projecten uit het inburgeringsbeleid van de gemeente Utrecht nader onderzocht. Het betreft de projecten Diverse Utrechtse Ontmoetingen (DUO), Spraakmakend, Doe Meer Met Inburgering (DMMI) en de plustrajecten. Het doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de kwalitatieve en kwantitatieve opbrengsten van de verschillende projecten in termen van taalbeheersing en participatie. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen per project op een rij gezet. Tevens worden, indien relevant, aanbevelingen gegeven om het rendement van de projecten te vergroten.

7.1 Doe Meer Met Inburgering

De doelstelling van het project DMMI is het vergroten van de kennis van inburgeraars over diverse gemeentelijke voorzieningen en het verlagen van de drempel tot het gebruik van die voorzieningen. In het kader van het project worden informatiebijeenkomsten georganiseerd door verschillende gemeentelijke diensten en voorzieningen en worden bezoeken afgelegd bij deze instellingen. Het project is gestart in 2006. In 2009 zal het project structureel deel uitmaken van het basistraject inburgering.

Op basis van de gesprekken met de deelnemers aan het project en uitvoerende instellingen kunnen we concluderen dat de doelstelling van het vergroten van de kennis over voorzieningen in de gemeente onder de doelgroep is gerealiseerd. Nagenoeg alle geïnterviewde deelnemers (9 van de 10) geven aan door deelname aan het project meer kennis te hebben opgedaan over de mogelijkheden en voorzieningen in de gemeente. Daarnaast heeft twee derde van de deelnemers de informatie die zij hebben opgedaan, ook verspreid binnen hun eigen sociale netwerk. Daarmee krijgt het project een olievlekwerking waardoor ook de achterban van de inburgeraars wordt bereikt. Voor de deelnemende instellingen is een belangrijke meerwaarde van het project dan ook dat zij nu groepen binnen krijgen die zij voorheen maar moeilijk wisten te bereiken.

In hoeverre het gebruik van de verschillende gemeentelijke voorzieningen ook daadwerkelijk is toegenomen, is moeilijk exact vast te stellen. Deelnemende instellingen geven aan dat zij niet meten in hoeverre er meer gebruikgemaakt wordt van de voorzieningen door de doelgroep. Zij hebben echter wel de indruk dat het gebruik is toegenomen. Ook de deelnemers zelf geven aan dat zij meer gebruik zijn gaan maken van bepaalde voorzieningen. Het gaat daarbij vooral om de bibliotheek en het buurthuis en, in iets mindere mate, om sportvoorzieningen. Deelnemers ervaren dat de drempel om ergens naar toe te gaan nu lager is: zij weten hoe ze bij bepaalde instellingen moeten komen en durven vragen te stellen. Al met al kan worden geconcludeerd dat zowel de

instellingen als de deelnemers positief staan ten opzichte van het project en het project dragen.

Ondanks de positieve ervaringen, kunnen wel een aantal verbeterpunten worden benoemd die kunnen bijdragen aan het verhogen van het rendement van het project. Het betreft de volgende punten:

- Een belangrijk aandachtspunt betreft de borging van de opgedane kennis. Dit betreft niet alleen de inhoudelijke kennis over de instellingen maar ook de bijbehorende relevante woordenschat. Voor het borgen van de inhoudelijke kennis kan worden gedacht aan het nabespreken in de taallessen of het zoeken naar werkvormen waarin de opgedane kennis in de praktijk kan worden geoefend, bijvoorbeeld door middel van portfolio-opdrachten. Uit het onderzoek bleek tevens dat een neveneffect van het project is dat deelnemers ook nieuwe woorden leren die contextgebonden zijn. Door deze nieuwe woordenschat terug te koppelen met de taal-docenten en in de taallessen opnieuw aan bod te laten komen, zal deze kennis beter beklijven.
- Omdat DMMI in 2009 een standaard onderdeel gaat worden van het basistraject inburgering zal de diversiteit van de deelnemers toenemen. Dit betekent dat, om het project goed aan te laten slaan bij diverse deelnemers, er meer maatwerk zal moeten worden geleverd. Zo kan een bezoek aan het consultatiebureau heel relevant zijn voor zwangere vrouwen en vrouwen met jonge kinderen. Dit onderdeel zal echter niet interessant zijn voor alle deelnemers aan DMMI. Voor het beter kunnen realiseren van maatwerk is een uitbreiding van thema's en meer mogelijkheden om te kunnen variëren in thema's wenselijk.
- Tot slot is het goed om extra aandacht te besteden aan deelnemers met een zeer laag taalniveau. Voor een goede kennisoverdracht aan deze groep is een tolk in feite onontbeerlijk. Ook kan het behulpzaam zijn om beknopte informatie over de instelling op papier mee te geven. Daarnaast lijkt een interactieve manier van informatie verstrekken, aan de hand van veel praktijkvoorbeelden, het beste aan te sluiten bij deze groep.

7.2 Spraakmakend

De doelstelling van het project Spraakmakend is om de mondelinge taalvaardigheden van inburgeraars te vergroten door middel van wekelijkse bijeenkomsten waarin een vrijwilliger met een groepje inburgeraars oefent met spreken en luisteren. Veel inburgeraars hebben buiten de reguliere taallessen weinig mogelijkheden om hun Nederlands te oefenen omdat zij weinig Nederlands sprekenden in hun netwerk hebben. Het project Spraakmakend biedt de deelnemers de gelegenheid om het Nederlands in de praktijk te brengen. Een subdoelstelling van het project is het vergroten van de sociale contacten van de deelnemers.

De deelnemers aan het project zijn over het algemeen redelijk tevreden over

het project. Negen van de tien deelnemers zijn tevreden over de inhoud van de bijeenkomsten. De thema's die in de bijeenkomsten aan bod komen, sluiten aan bij de belangstelling van de deelnemers. Over het niveau van de bijeenkomsten is drie vijfde van de deelnemers tevreden.

Het is lastig om exact vast te stellen in welke mate deelname aan het project bijdraagt aan een hoger taalniveau. Deelnemers zelf geven aan dat hun Nederlands wel iets is verbeterd door deelname aan het project. Ook een vergelijking van toetsresultaten van deelnemers en niet-deelnemers wijst op een, weliswaar niet significante, maar wel positieve relatie tussen deelname aan Spraakmakend en een hoger taalniveau. Een belangrijke winst van het project lijkt ook vooral gelegen in het feit dat mensen nu eerder Nederlands durven spreken. De overgrote meerderheid van de deelnemers geeft aan dat zij door deelname aan het project nu makkelijker Nederlands durven praten. Dit kan op termijn uiteindelijk ook een gunstige invloed hebben op het taalniveau. De kracht van het project zit ook vooral in de eenvoud van het concept, namelijk een gelegenheid bieden voor het oefenen van de taal buiten de reguliere lessen om. Via het project worden jaarlijks zo'n tweehonderd inburgeraars bereikt met een relatief goedkoop instrument.

De invloed van het project op het verbreden van de sociale contacten van de deelnemers, een van de subdoelstellingen van het project, lijkt beperkt te zijn.

Ten aanzien van het project Spraakmakend kunnen de volgende aandachtspunten worden geformuleerd:

- Hoewel de groepen in principe worden ingedeeld naar opleidings- en taalniveau blijft het belangrijk om er in de praktijk voor te waken dat er niet teveel niveauverschil binnen de groepen is. Gebleken is dat dit namelijk een negatief effect heeft op de deelname.
- Enige flexibilisering van het aanbod lijkt wenselijk. Sommige deelnemers, met name de hogeropgeleiden, hebben behoefte aan extra bijeenkomsten. Daar is in de huidige opzet nog onvoldoende ruimte voor. In overleg met de deelnemers zou kunnen worden gekeken of er behoefte is aan extra bijeenkomsten of bijvoorbeeld het oefenen van schriftelijke vaardigheden.
- Het rendement van de bijeenkomsten kan tevens worden verhoogd door deelnemers meer duidelijkheid te geven wat er in de lessen besproken gaat worden. Als deelnemers bekend zijn met het onderwerp dat de volgende bijeenkomst aan bod komt, dan kunnen zij zich hier beter op voorbereiden.
- Tot slot kan worden opgemerkt dat het ook voor mensen die al NT2-niveau 2 hebben behaald en geen inburgeringscursus meer volgen, belangrijk is om het Nederlands in de praktijk te blijven oefenen. Deelname aan Spraakmakend is op dit moment voorbehouden aan inburgeraars die een basistraject inburgering of een plustraject volgen. Bezien zou kunnen worden in hoeverre het mogelijk is om ook aan de mensen die geen inburgeringstraject meer volgen, de gelegenheid te bieden om het Nederlands in de praktijk te blijven oefenen.

7.3 Diverse Utrechtse Ontmoetingen

Het DUO-project houdt in dat een inburgeraar en een Nederlandstalige vrijwilliger een duo vormen en dat zij elkaar tenminste eenmaal per veertien dagen in een informele sfeer ontmoeten. Het belangrijkste doel van DUO is het vergroten van de Nederlandse spreek- en luistervaardigheden van inburgeraars via conversatie. Daarnaast heeft het project als doel het wederzijds kennismaken met de cultuur van de vrijwilliger en de inburgeraar, het vergroten van het sociale netwerk van de deelnemer en het betrekken van Nederlandstalige vrijwilligers bij de integratie en participatie van allochtone medeburgers.

Uit het onderzoek blijkt dat de deelnemers aan DUO redelijk positief oordelen over het project. Voor iets meer dan de helft van de respondenten heeft het project volledig voldaan aan de verwachtingen. Voor nog een kwart heeft het project in enige mate voldaan. De opbrengsten van het project liggen onder andere op het sociale vlak. Twee vijfde van de deelnemers heeft nieuwe contacten opgedaan door deelname aan het project. Ruim de helft heeft ook na beëindiging van het project nog contact met de vrijwilliger. Daarnaast is men van mening dat het project vooral heeft bijgedragen aan het vergroten van de kennis van de stad Utrecht en de culturele uitwisseling. Drie vijfde van de deelnemers geeft aan meer begrip te hebben van Nederland en de Nederlanders. Een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van deze resultaten is dat er een goede match is tussen de deelnemer en de vrijwilliger. Driekwart van de deelnemers geeft tevens aan dat hun kennis van het Nederlands ook is verbeterd door het project. Ook hier geldt dat het moeilijk is om de exacte bijdrage van het project aan de Nederlandse taalbeheersing van de deelnemers vast te stellen. Wel wijzen de kwantitatieve analyses, net als bij Spraakmakend, op een positief verband tussen projectdeelname en toetsresultaten. Daarnaast moet het taalrendement, net als bij Spraakmakend, waarschijnlijk vooral worden gezocht in het feit dat mensen eerder Nederlands durven te spreken.

Tijdens het onderzoek kwamen de volgende aandachtspunten voor het project DUO naar voren:

- De bijeenkomsten worden in onderling overleg tussen inburgeraar en vrijwilliger vormgegeven. Verschillende deelnemers gaven echter aan behoefte te hebben aan een grotere mate van sturing door de vrijwilliger. Vaak vonden deelnemers het moeilijk om zelf aan te geven wat zij zouden willen doen en verwachtten daarin een grotere rol van de vrijwilliger. Vrijwilligers zouden bij de uitvoering van hun werkzaamheden kunnen worden ondersteund door hen meer materiaal aan te reiken voor de invulling van de bijeenkomsten. Een belangrijk aspect is dat daarbij ook praktische zaken aan de orde komen (bijvoorbeeld: hoe neem ik de bus naar het museum?).
- Tot slot is het goed te vermelden dat de informatievoorziening over de verschillende projecten, dit geldt zowel voor Spraakmakend als DUO, niet

altijd goed werkt. Veel deelnemers aan de projecten hebben uiteindelijk zelf bij Bureau Inburgering aangeklopt voor deelname, omdat zij via familie of vrienden op de hoogte waren geraakt van het bestaan van de projecten. Wellicht heeft de trajectbegeleider hen ook op die mogelijkheden gewezen, maar de indruk bestaat dat deze informatie niet altijd goed aankomt. Vaak is het voor inburgeraars moeilijk om een overzicht te krijgen van alle verschillende voorzieningen rondom taal en inburgering.

7.4 Plustrajecten

Veel inburgeraars behalen tijdens het basistraject niet het gewenste niveau van sociale zelfredzaamheid. Dit niveau is het minimale niveau dat noodzakelijk is om zelfstandig te kunnen functioneren in de Nederlandse samenleving. De gemeente Utrecht biedt daarom inburgeraars de mogelijkheid tot het volgen van een aanvullend traject, het zogenaamde plustraject. Met deze aanvullende trajecten wil de gemeente niet alleen inburgeraars op het gewenste niveau van sociale zelfredzaamheid (niveau 2) brengen, maar hen ook de mogelijkheid bieden verder te leren nadat ze niveau 2 hebben behaald. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen die tijdens het basistraject nog niet voldoende Nederlands hebben geleerd om hun doelperspectief, bijvoorbeeld professionele of educatieve zelfredzaamheid, te realiseren. De plustrajecten worden dus afhankelijk van het te behalen doel individueel ingevuld. Het betreft echter geen specifieke trajecten. Inburgeraars worden ingedeeld naar taalniveau en leerbaarheid in bestaande inburgeringstrajecten.

Op basis van de deelnemersgegevens uit 2006 en 2007 is een analyse gemaakt van de doelrealisatie van de plustrajecten. Daarbij is zowel gekeken naar de absolute vooruitgang in termen van taalbeheersing van de deelnemers als de individuele vooruitgang en realisatie van individuele doelen. Op basis van deze analyses moet worden geconcludeerd dat de opbrengsten van de plustrajecten bescheiden zijn. Wel kan worden vastgesteld dat de uitval uit de plustrajecten gering is (circa 15%).

De analyse van de absolute vooruitgang van de hele groep laat nog de meest gunstige resultaten zien. Bij de start van het traject beheerst, afhankelijk van de deelvaardigheid, 14 à 23 procent de verschillende vaardigheden op niveau 2 of hoger. Bij het eind van het traject is dit tussen de 29 en 40 procent.

De individuele vooruitgang is bescheidener. Zo is er een aanzienlijke groep die het plustraject op niveau 0 begint en na afronding van het plustraject nog steeds op dat niveau zit. Voor de deelvaardigheid luisteren is dit 49 procent, voor spreken 34 procent, voor schrijven 57 procent, en voor lezen 60 procent. Ook de realisatie van de individuele doelen is beperkt. Van de deelnemers die het traject hebben afgesloten met een toets, heeft slechts een kleine groep het individuele doel van zijn of haar plustraject gehaald; voor spreken heeft 8 procent het doel gehaald, voor schrijven is dit 7 procent, voor lezen is dit 9 procent en voor luisteren 14 procent. Daarbij moet worden opgemerkt dat voor veel deelnemers een stijging van 1,5 niveau of meer werd nagestreefd. Dit is

een ambitieuze doelstelling om, gezien de beperkte leerbaarheid van veel deelnemers, te realiseren binnen de trajectduur van gemiddeld 13 tot 26 weken.

Er kunnen verschillende kanttekeningen bij deze uitkomsten worden geplaatst. Gezien de lage startniveaus van de deelnemers aan de plustrajecten (circa de helft van de deelnemers begint op niveau 0) kan worden gesteld dat het overgrote deel van de deelnemers behoort tot een 'moeilijke' doelgroep, dat wil zeggen mensen die gedurende het basistraject nauwelijks enige vooruitgang hebben geboekt in hun taalbeheersing. Van deze mensen wordt verwacht dat zij door middel van een plustraject alsnog niveau 2 realiseren, terwijl hun leerbaarheid in veel gevallen waarschijnlijk niet erg groot is. De vraag is dan ook of het realistisch is om te veronderstellen dat zij binnen zes maanden zo'n grote sprong vooruit kunnen maken.

Op dit moment is er ook landelijk nog te weinig inzicht in de redenen waarom inburgeraars zo weinig vooruitgang boeken. Het ministerie van VROM hoopt door middel van een landelijk onderzoek (leerlastonderzoek) hier beter zicht op te krijgen. Daarmee zouden inburgeringstrajecten mogelijk efficiënter kunnen worden ingericht. In ieder geval dringt op basis van het onderhavige onderzoek de conclusie zich op dat het zonder meer blijven aanbieden van meer NT2 voor een deel van de groep (namelijk degenen met een laag opleidingsniveau en beperkte leerbaarheid) nauwelijks meer resultaat zal opleveren.

7.5 Tot slot

De onderzoeksresultaten beziend, kunnen we concluderen dat de projecten DMMI, DUO en Spraakmakend een goede bijdrage leveren aan het Utrechtse inburgeringsbeleid. Deze projecten vormen een zinvolle aanvulling op de reguliere taal- en inburgeringstrajecten. DUO en Spraakmakend bieden inburgeraars de mogelijkheid om de taal in de praktijk te oefenen. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het verbeteren van taalvaardigheid en het laten beklijven van de kennis die in de taalcursus is opgedaan. Daarnaast hebben deze projecten, in beperkte mate, ook een positieve invloed op het vergroten van contacten tussen verschillende bevolkingsgroepen. Ook het project DMMI voorziet in de behoefte om inburgeraars meer kennis te laten nemen van gemeentelijke instellingen en gemeentelijke voorzieningen. Het project slaat aan bij zowel inburgeraars als deelnemende instellingen. Zowel kennis als gebruik van diensten door inburgeraars lijken te zijn toegenomen door het project.

Ten aanzien van de plustrajecten is een kritische noot ten aanzien van het rendement op zijn plaats. De voortgang die veel deelnemers boeken in een plustraject, blijkt bescheiden. Voor de meeste inburgeraars is een half jaar te weinig om meetbare vooruitgang te boeken. Daarmee rijst de vraag of het voor de groep inburgeraars met een laag taalniveau, lage opleiding en beperkte

leerbaarheid zinvol is om steeds maar weer opnieuw taal aan te bieden. Velen van hen zullen waarschijnlijk nooit het beoogde niveau 2 behalen. Zeker wanneer het om niet-inburgeringsplichtigen gaat is het wellicht voor deze groep zinvoller om een aanbod meer te richten op activering en minder op het behalen van niveau 2. Voor de groep die verder wil en kan dan niveau 2, zou juist een meer specifiek taalprogramma geboden moeten worden in plaats van het huidige traject.

Wat betreft het behalen van de gemeentelijke doelstellingen ten aanzien van inburgering zoals neergelegd in het Meerjarenperspectief Inburgering 2007-2010, kunnen we tot slot opmerken dat een behoorlijke rendementsverhoging van de inburgeringstrajecten noodzakelijk is. Daarbij moet niet alleen worden gekeken naar de basisinburgeringstrajecten maar ook naar de opbrengsten van de plustrajecten zoals die nu worden aangeboden.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Onderzoeksverantwoording

In deze bijlage worden de dataverzameling, respons en verwerking van de gegevens nader toegelicht. We besteden eerst aandacht aan DMMI, dan aan DUO en Spraakmakend en vervolgens aan de plustrajecten.

DMMI

De dataverzameling voor DMMI bestond uit twee onderdelen:

- face-to-face-interviews;
- korte telefonische enquête onder de deelnemers die niet zijn benaderd voor de face-to-face-interviews.

De korte telefonische enquête vormde een aanvulling op de face-to-face-interviews.

Face to face interviews

Van Bureau Inburgering hebben wij lijsten met in totaal 129 deelnemers gekregen, die in 2007 hebben deelgenomen.¹ Het betrof allemaal vrouwen, mede doordat met name de PaVEM-groepen hebben deelgenomen aan DMMI. Het programma staat echter ook open voor mannen.

De deelnemers in 2007 kwamen bijna allemaal uit Turkije of Marokko. Marokkaanse interviewsters hebben de Marokkaanse deelnemers benaderd en een Turkse interviewster de Turkse. Met 32 deelnemers is een face to face interview gehouden.

Aanvullende telefonische enquête

De overige 97 deelnemers zijn benaderd voor een kort telefonisch interview met vijf gesloten vragen over hun gebruik van voorzieningen. Ook hier is gebruikgemaakt van meertalige interviewers. Het belbureau heeft de deelnemers bij geen gehoor ten minste zeven maal benaderd op verschillende tijdstippen. Met 23 deelnemers is het gelukt om een interview te houden. Het bleek dat de telefoongegevens in veel gevallen niet klopten waardoor een relatief groot aantal potentiële respondenten niet bereikbaar waren. Het aantal weigeringen om mee te werken was minimaal (2). In tabel B1-1 staat een responsoverzicht.

¹ Voor DMMI zijn geen deelnemers uit 2006 betrokken omdat de gemeente dit pilotjaar zelf al heeft geëvalueerd. Op basis van die evaluatie zijn aanpassingen gedaan in het programma van 2007.

Tabel B1-1 Respons DMMI

Respons	Absoluut
Face-to-face-interviews	32
Telefonisch geslaagd	23
Telefonisch niet geslaagd	74
Redenen non-respons	
• Persoon niet bekend op dit telefoonnummer	26
• Afgesloten telefoonnummer	15
• Herhaaldelijk geen gehoor	24
• Herhaaldelijk in gesprek	3
• Weigering geen zin/tijd	2
• Anders	2
• Geen telefoonnummer	2
Totaal	97

DUO & Spraakmakend

De dataverzameling voor DUO en Spraakmakend bestond net zoals bij DMMI uit twee onderdelen:

- Face-to-face-interviews.
- Korte telefonische enquête onder de niet-respondenten van de face-to-face-interviews. De deelnemers aan Spraakmakend en DUO hebben dezelfde vragen voorgelegd gekregen over het effect van het project op hun taalvaardigheid en op de sociale contacten en participatie. Bij het benaderen van de respondenten voor de projecten zijn de bestanden daarom samengevoegd.

Face-to-face-interviews DUO

Van Bureau Inburgering hebben wij lijsten met in totaal 176 deelnemers gekregen, die in 2006 en 2007 hebben deelgenomen aan het project DUO. De deelnemers zijn door meertalige interviewers benaderd, waarbij de mannelijke deelnemers zijn geënquêteerd door een mannelijke interviewer en de vrouwelijke deelnemers door vrouwen. Met 29 deelnemers is een face-to-face-interview gehouden. Zeven deelnemers weigerden omdat zij volgens eigen zeggen niet hebben deelgenomen aan een cursus of omdat zij niet mee willen werken aan onderzoek.

Aanvullende telefonische enquête DUO

De 140 deelnemers die niet face to face zijn geïnterviewd, zijn benaderd voor een kort telefonisch interview met vijf gesloten vragen over de effecten van DUO. Ook hier is gebruikgemaakt van meertalige interviewers. Het belbureau heeft de deelnemers bij geen gehoor ten minste zeven maal benaderd op verschillende tijdstippen. Met 67 deelnemers is het gelukt om een interview te houden (zie tabel B1-2). Vier procent weigerde deel te nemen aan een telefonisch interview om verschillende redenen (zie tabel B1-4). De overige mensen konden niet worden bereikt, omdat de telefoongegevens niet klopten of omdat er sprake was van geen gehoor.

Tabel B1-2 Respons DUO

Respons	Absoluut	%
Face-to-face-interviews DUO	29	17
Weigeren voor face-to-face	7	4
Telefonisch geslaagd	67	38
Telefonisch niet geslaagd	73	41
Totaal (n)	176	100

Face-to-face-interviews Spraakmakend

Van Bureau Inburgering hebben wij een bestand met deelnemers gekregen, dat na opschoning in totaal 407 deelnemers bevatte, die in 2006 en 2007 hebben deelgenomen aan het project Spraakmakend.

De deelnemers zijn door meertalige interviewers benaderd, waarbij de mannelijke deelnemers zijn geënquêteerd door een mannelijke interviewer en de vrouwelijke deelnemers door vrouwen. Met 31 deelnemers is een face-to-face-interview gehouden. Vijftien deelnemers weigerden omdat zij volgens eigen zeggen niet hebben deelgenomen aan een cursus of omdat zij niet mee willen werken aan onderzoek.

Aanvullende telefonische enquête Spraakmakend

De 361 deelnemers die niet zijn geïnterviewd, zijn benaderd voor een kort telefonisch interview met vijf gesloten vragen. Ook hier is gebruikgemaakt van meertalige interviewers. Het belbureau heeft de deelnemers bij geen gehoor ten minste zeven maal benaderd op verschillende tijdstippen. Met 185 deelnemers is het gelukt om een interview te houden (zie tabel B1-3). Vier procent weigerde deel te nemen aan een telefonisch interview om verschillende redenen (zie tabel B1-4). De overige mensen konden niet worden bereikt, omdat de telefoongegevens niet klopten of omdat er sprake was van geen gehoor.

Tabel B1-3 Respons Spraakmakend

Respons	Absoluut	%
Face-to-face-interviews Spraakmakend	31	8
Weigeren voor face-to-face	16	4
Telefonisch geslaagd	185	45
Telefonisch niet geslaagd	175	43
Totaal (n)	407	100

Reden non-respons DUO en Spraakmakend

Het belbureau heeft een samengevoegd bestand gebruikt om de deelnemers van DUO en Spraakmakend te benaderen. Voor een analyse van de respons hebben we alleen gegevens voor het totale bestand. In tabel B4-1 staat een overzicht. De belangrijkste reden voor de non-respons is dat veel telefoonnummers niet klopten of onbereikbaar waren.

Tabel B1-4 Non-respons DUO en Spraakmakend

Reden weigering	Absoluut	%
Weigeringen totaal	20	4
Weigering geen reden	6	1
Weigering geen zin/tijd	7	1
Weigering principieel	5	1
Weigering tussentijds	1	0
Weigering i.v.m. gezondheid	1	0
Problemen met telefoonnummers totaal	190	38
Afgesloten telefoonnummer	78	16
Dubbel in bestand ²	9	2
Persoon niet bekend op dit telefoonnummer	19	4
Geen telefoonnummer	2	0
Overige redenen totaal	38	8
Buiten veldwerkperiode	11	2
Spreekt geen Nederlands ³	8	2
Herhaaldelijk in gesprek	9	2
Herhaaldelijk geen gehoor	73	15
Anders	19	4
Totaal (n)	248	100

Vergelijkingsgroep

Om inzicht te verkrijgen of deelname aan DUO of Spraakmakend effect heeft op de kennis van de Nederlandse taal en de sociale contacten is er een schriftelijke enquête gehouden onder een vergelijkingsgroep. Het betreft de deelnemers aan het basistraject inburgering in 2006. De verwachting was dat de meeste deelnemers aan DUO en Spraakmakend in die periode hebben deelgenomen aan een basistraject.

Van Bureau Inburgering hebben we een bestand gekregen met namen van inburgeraars die in 2006 begonnen zijn met een basisinburgeringstraject. Na opschoning van het bestand betrof het 1125 namen. Dit bestand is naast de bestanden met deelnemers aan DUO en Spraakmakend gelegd. Hieruit bleek dat 93 mensen uit het basisbestand in 2006 of 2007 ook hebben deelgenomen aan DUO en Spraakmakend in 2006 of 2007.

De overige 1032 deelnemers zijn benaderd met een korte schriftelijke vragenlijst met elf vragen over hun Nederlandse taalvaardigheid, sociale contacten en participatie. Na twee weken is de groep opnieuw benaderd met een rappel. Binnen de onderzoeksperiode heeft 41 procent gerespondeerd. Vier procent van de enquêtes is als onbestelbaar retour gekomen. In tabel B1-5 staat een overzicht met de respons.

² Het betreft hier met name deelnemers aan Spraakmakend. De bestanden zijn door RegioPlan gescreend op dubbelten via het IW3-nummer. Het bleek echter dat in sommige gevallen dezelfde mensen onder verschillende nummers in het bestand stonden.

³ Het veldwerkbureau heeft zo veel mogelijk meertalige interviewers ingezet. Het ging hierbij vooral om de talen Turks en Arabisch. De andere taalgroepen waren te klein om aparte interviewers op te zetten.

Tabel B1-5 Respons vergelijkingsgroep

Respons	Absoluut	%
Deelnemers DUO en Spraakmakend	93	8
Overige inburgeraars	1032	92
Totale bestand 2006	1125	100
Benaderd voor schriftelijke enquête	1032	100
Respons binnen onderzoeksperiode	400	41
Niet gerespondeerd binnen onderzoeksperiode	595	45
Onbestelbaar/retour	37	4

De respondenten in de vergelijkingsgroep vormen een redelijke afspiegeling van de totale groep inburgeraars in het cohort 2006. Er zijn geen verschillen tussen de responsgroep en de totale groep deelnemers aan het basistraject wat betreft geslacht en opleidingsniveau. Wel is er een klein verschil naar herkomstland en leeftijd. De Marokkaanse deelnemers hebben relatief minder vaak gerespondeerd. Daarnaast is de gemiddelde leeftijd van de respondenten iets hoger dan van de groep die niet heeft gereageerd.

Plustrajecten

De analyse van de plustrajecten is gebaseerd op een bestand dat is aangeleverd door Bureau Inburgering. RegioPlan heeft voor de analyse enkele controles op het bestand uitgevoerd. Hieronder geven we de belangrijkste bewerkingen op het bestand aan.

In de bestanden van de plustrajecten van 2006 en 2007 zitten in totaal 354 cases. Er zijn echter tachtig personen die er twee keer in staan (gebaseerd op het IW3-nummer). Het grootste deel van deze dubbele cases betreft deelnemers aan de plustrajecten die zijn uitgestroomd of uitgevallen en vervolgens zijn gestart met een tweede plustraject. Zij staan namelijk één keer in het bestand met een afgerond traject en één keer met een traject dat nog loopt. Daarnaast geldt voor een groot deel van deze groep dat het eindniveau van het eerste traject het startniveau is van het tweede. Voor de analyses zijn de afgeronde trajecten behouden en de nog lopende trajecten verwijderd.⁴ Na het verwijderen van de dubbelen bleven er 274 bruikbare cases over. Hierop zijn de analyses in hoofdstuk 6 gebaseerd.

Bij de analyses is ook onderscheid gemaakt tussen groepen die zich nog in traject bevinden en diegenen die het hebben afgerond. De groep die nog in het traject zit, is gedefinieerd aan de hand van het ontbreken van een einddatum.

⁴ In een aantal gevallen waren beide trajecten niet afgerond. Dan is de case met de meeste informatie, bijvoorbeeld die ook informatie bevat over het startniveau van het traject, behouden.

BIJLAGE 2

Doelen, startniveaus en resultaat

Startniveaus versus eindniveaus¹

Tabel B2-1 Startniveau luisteren versus eindniveau luisteren in aantal personen (n=165)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Eind 0	21	7	2	1	0	0	0
Eind 0,5	9	10	7	2	1	0	0
Eind 1	9	9	3	2	1	0	0
Eind 1,5	1	3	1	8	2	1	0
Eind 2	3	6	4	16	7	2	1
Eind 2,5	0	1	2	2	9	5	1
Eind 3	0	0	1	1	1	0	2
Eind 3,5	0	0	0	0	0	0	1
Totaal	43	36	20	32	21	8	5

Tabel B2-2 Startniveau spreken versus eindniveau spreken in aantal personen (n=165)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Eind 0	20	3	1	1	0	0	0
Eind 0,5	10	3	0	0	0	0	0
Eind 1	19	5	12	7	0	0	0
Eind 1,5	3	6	13	9	3	0	0
Eind 2	5	2	6	8	10	3	1
Eind 2,5	1	0	3	4	0	1	1
Eind 3	0	0	0	1	1	0	1
Eind 3,5	0	0	1	0	0	0	1
Totaal	58	19	36	30	14	4	4

Tabel B2-3 Startniveau schrijven versus eindniveau schrijven in aantal personen (n=164)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Eind 0	28	5	0	2	1	0	0
Eind 0,5	7	10	2	0	0	0	0
Eind 1	8	8	16	0	0	0	0
Eind 1,5	2	3	11	13	0	0	0
Eind 2	4	2	4	9	6	1	3
Eind 2,5	0	0	3	3	6	4	1
Eind 3	0	0	0	1	0	0	1
Totaal	49	28	36	28	13	5	5

¹ Alleen van de groep die een toets heeft gedaan.

Tabel B2-4 Startniveau lezen versus eindniveau lezen in aantal personen (n=165)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Eind 0	36	4	0	0	0	0	0
Eind 0,5	13	9	2	2	0	0	0
Eind 1	6	9	6	5	0	1	0
Eind 1,5	1	3	2	9	1	2	0
Eind 2	4	6	3	8	5	4	0
Eind 2,5	0	0	1	4	5	6	1
Eind 3	0	0	1	1	1	2	2
Totaal	60	31	15	29	12	15	3

Startniveaus versus doelen

Tabel B2-5 Startniveaus spreken versus doelen spreken in aantallen personen (n=248)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3	Start 3,5
Doel 0,5	1	0	0	0	0	0	0	0
Doel 1	1	0	0	0	0	0	0	0
Doel 1,5	1	0	0	0	0	0	0	0
Doel 2	75	21	41	19	2	1	0	0
Doel 2,5	2	0	0	0	1	0	0	0
Doel 3	3	5	8	18	25	3	0	0
Doel 4	4	1	5	0	2	3	4	2
Totaal	87	27	54	37	30	7	4	2

Tabel B2-6 Startniveaus luisteren versus doelen luisteren in aantallen personen (n=248)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3	Start 3,5
Doel 0,5	0	0	1	0	0	0	0	0
Doel 1	2	0	0	0	1	0	0	0
Doel 2	58	44	26	20	5	2	0	0
Doel 2,5	2	0	0	2	1	0	0	0
Doel 3	3	7	3	16	26	6	1	0
Doel 3,5	0	0	0	0	0	1	0	0
Doel 4	2	0	4	2	2	5	5	1
Totaal	67	51	34	40	35	14	6	1

Tabel B2-7 Startniveaus lezen versus doelen lezen in aantallen personen (n=243)

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Doel 0,5	1	0	0	0	0	0	0
Doel 1	1	2	1	0	0	0	0
Doel 2	86	36	18	17	4	3	0
Doel 2,5	0	0	1	0	1	0	0
Doel 3	2	9	4	19	12	9	0
Doel 3,5	0	0	0	0	0	0	1
Doel 4	2	1	2	2	3	7	4
Totaal	92	48	26	38	20	19	5

**Tabel B2-8 Startniveaus schrijven versus doelen schrijven in aantallen personen
(n=247)**

	Start 0	Start 0,5	Start 1	Start 1,5	Start 2	Start 2,5	Start 3
Doel 0,5	1	0	0	0	0	0	0
Doel 1	2	1	1	0	0	0	0
Doel 2	72	39	29	16	4	0	0
Doel 2,5	0	0	1	1	0	0	0
Doel 3	1	6	10	24	10	6	1
Doel 3,5	0	0	0	0	0	1	0
Doel 4	4	0	5	1	4	2	5
Totaal	80	46	46	42	18	9	6

